

Antwoordkernen bij Eureka 5H, Amersfoort 2017-2018

Antwoordkernen zijn vrijwel nooit volledige zinnen. Antwoordkernen geven alleen aan, wat er beslist in het antwoord moet staan.

De bedoeling is, dat je eerst zelf de antwoorden vindt/bedenkt. Daarna maak je er zelf goede *eigen* zinnen van. Pas achteraf controleer je, of je antwoord goed is. Vaak is het geen kwestie van goed of fout, maar van volledig of niet volledig.

Wat zijn de regels voor het maken en nakijken van opdrachten:

Indelen

1. **Voor** in het schrift komen de aantekeningen te staan en ook de uitwerkingen
2. **Achterin** het schrift komen de opdrachten te staan

Opdrachten:

3. Alle opdrachten moeten gemaakt worden. De antwoorden moeten in **HELE** zinnen uitgeschreven worden.
4. Je slaat steeds een regel over tussen de opdrachten.
5. Alle antwoorden moeten nagekeken worden:
 - a. Is een antwoord goed, dan zet je met **RODE** pen een voor de kantlijn.
 - b. Is een antwoord fout en je snapt *waarom* je antwoord fout is verbeter je met **RODE** pen.
 - c. Is een antwoord fout en je snapt *niet* waarom je antwoord fout is dan zet je met **RODE** pen een **?** voor de kantlijn. Dat moet je dus vragen in de les.

Soms komt er bij de antwoordkernen **xxx**: dat betekent: zo'n antwoord moet je helemaal zelf bedenken. Vaak gaat het dan om een eigen mening, of een eigen voorbeeld: zoiets kunnen we natuurlijk niet voor je bedenken.

→ betekent: de opdracht is geen vraag. Je moet alleen de opdracht lezen. De vraag komt dan daarna: zie bij opdracht 6→; de vraag staat bij 6.1. en volgende

..... betekent, dat wat op de stippellijn moet, overgenomen moet worden uit het boek.

1. De Nederlanden in de prehistorie (voor 50 v. Chr.)

- 1 Periode uit de geschiedenis van de mens, waarover **ALLEEN ongeschreven bronnen** informatie geven
- 1.1 * 200.000 v. Chr (Rhenen en Maastricht); Nederlanden († 50 v. Chr (inclusief 'België) → Nederland: 12 voor Christus (Romeinse generaal Drusus!)
- 1.2 Icoon: voor 3000 v. Chr. Nederland 'later' in geschreven bronnen vermeld; ontwikkeling loopt achter op andere gebieden zoals bijvoorbeeld Mesopotamië en Egypte waar voor het eerst een schrift ontstaat.
- 1.3 Het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen

2

vergelijkingspunt	Preagrarisch	agrarisch
bestaansmiddelen	Jagen en verzamelen	landbouw
gelaagdheid	Ontbreekt (wel man-vrouw?)	Boeren, 'geestelijkheid' / 'adel', ambachtslieden
specialisatie	Geen (medicijnman/sjamaan?)	Boeren-ambachtslieden-bestuur/godsdienst
techniek	Eenvoudig	ontwikkeld

- 2.1 Landbouw zorgt voor voedseloverschot (1); door voedseloverschot kunnen mensen vrijgesteld worden van agrarisch werk (2);

- 2.2 niet-voedselproducerenden (= specialisatie = meer beroepen dan alleen voedselproduceren) worden aparte lagen (3)
- 2.3 techniek- bestaansmiddelen- specialisatie- gelaagdheid { bestaansmiddelen kunnen ook veranderen door natuurlijke omstandigheden, maar daarop reageert de mens met techniek!}
- 2.4 gelaagdheid (licht je antwoord zelf altijd toe!)
- 3 **graven** bestaande uit draagstenen en dekstenen
- 3.1 Xxx
- 4 →
- 4.1 Terpbewoning ('strijd' tegen het water)
- 4.2 Primair. Externe verklaring: in de toelichting staat dat Plinius deelnam aan de veldtocht van Corbulo = zelf gehoord, zelf gezien, zelf meegemaakt. Interne [uit de tekst] verklaring: het lijkt hier op een verslag
- 4.3 Informatief: feiten worden geïnterpreteerd. Er zijn zelfs enige subjectieve woorden als: armzalig
- 4.4 Plinius is geen zelf-geschreven bron (historie), maar een Romeinse (door anderen geschreven) bron (protohistorie).
- 5 ongeschreven bronnen, zoals overblijfselen van een paleis-tempel, muren, voorraadschuren (graan), huizen van ambachtslieden
- 5.1 door het bestaan van landbouw en een voedseloverschot → specialisatie
- 5.2 sociale gelaagdheid; vergelijking met de pre-agrarische samenleving, waarin geen gelaagdheid bestond.

2. De Nederlanden in de Romeinse Tijd (50v – 400 n. Chr.)

2.1. Het Romeinse imperialisme richt zich op het westen

- 1 Belgica en Germania Inferior
- 2 Limes
- 2.1 Forten langs de limes; heerwegen; vestiging van kolonisten en veteranen
- 2.2 Leveranciers van voedsel en gereedschap
- 3 Sluiten van verdragen met de ene stam tegen de andere. Doel: het winnen van bondgenoten die profietren van de Romeinse aanwezigheid
- 3.1 Burgerrecht wordt niet aan iedereen, maar aan inheemse elites
- 3.2 Angst voor repressie (deportatie en volkerenmoord); voordeel van Romeinse aanwezigheid
- 3.3 Jukius Civilis (Bataven); Ambiorix (Eburonen)
- 3.4 Oorsprong van zelfstandigheid : nationalisme
- 3.5 [Angst voor] verlies van nationale identiteit / buitenlandse bedreiging / bezetting
- 4 →
- 4.1 Profiteren van Romeinse aanwezigheid (1); permanente oorlogstoestand (20)
- 4.2 Hoge belastingen; overheersing;
- 4.3 Vrijheid is een dekmantel; Rome brengt vrede; Rome behandelt de elite gelijkwaardig; bedoelingen van opstandelingenleiders zijn verdacht; belasting is een normaal verschijnsel; hard optreden door Romeinen is incidenteel (natuurramp!)
- 4.4 Wijst alleen op voordelen van Romeinse heerschappij; Romeinse bedoelingen zijn 'law and order'; Romeinen stellen zich paternalistisch op

- 5 →
- 5.1 Opstand tegen Spanse Habsburgers / Tachtigjarige Oorlog; daarna bedreiging door Engeland en Frankrijk
- 5.2 Opstandelingen worden als simpele / onbeschaafde / dronken figuren afgebeeld
- 5.3 Batavia (VOC!)

6 de (bewuste) vermenging van de Keltisch-Germaanse cultuur met de Romeinse cultuur.

6.1

- ✚ De romanisering was sterker in Zuid-Nederland en België dan in Noord-Nederland;
- ✚ De invloed van de Romeinen is groot geweest op het gebied van de bestuurlijke en economische organisatie, evenals op het gebied van de ruimtelijke ordening;
- ✚ De Romeinse invloed blijkt niet alleen uit talrijke archeologische vondsten, maar ook uit overblijfselen in onze huidige cultuur (taal, bestuur en wet, leefwijze en architectuur).

7 De **vet onderstreepte** kenmerken zijn niet/nauwelijks in het Nederlandse kader te bestuderen:

de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over

burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat;

- de klassieke vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur;

- de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse

cultuur zich in Europa verspreidde;

- de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa;

- de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste

monotheïstische godsdiensten.

7.1 Al voor de Romeinse komst in de Nederlanden / heeft alleen betrekking op Grieken = geen bemoeienis met de Nederlanden

8 →

8.1 Uitsluitend gericht op buit (hebzucht); Hebzucht + slavernij (andere wetten, ander recht, ander gezag)

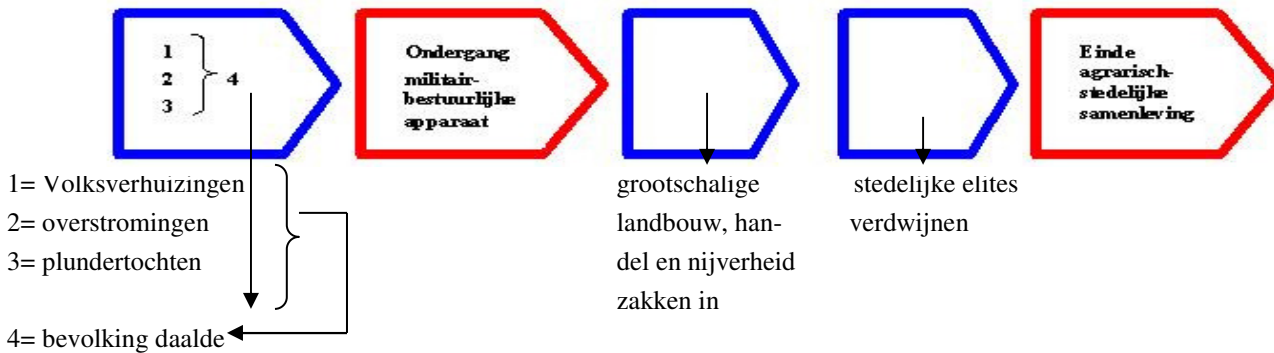
8.2 Gallische hoofdman heeft soortgelijke argumenten als Bataafse opstandelingen.

Bestudeer de PPP op de website van tijdvak 1 en 2

3. De Nederlanden in de Vroege Middeleeuwen (500-1000 A.D.)

3.1. De ondergang van de agrarisch-stedelijke samenleving

- 1 * Preagraisch- *agraris- *agraris-stedelijk- *industrieel
- 1.1 Dit is wel een juiste historische volgorde, maar er kan een regressie (terugval) plaatsvinden (na agrarisch-stedelijk van de klassieke oudheid volgt terugval naar agrarisch; pas daarna weer agrarisch-stedelijk)
- 1.2 De geschiedenis kent per tijd, per gebied, per regio enz. tempoverschillen en of regressies
- 1.3

3.2. het ontstaan van het hofstelsel

- 2 →
- 2.1 Herendiensten (corvées = leveren van arbeid): werekken op land van de heer; 'boodschappen'; smederij/timmerhut; hout hakken; bier brouwen; graanmolen; [vrouwen: weven, spinnen]
- 2.2 Leveren van goederen
- 2.3 Maalrecht; wijnpers; jacht/-visrecht
- 2.4

Hoge laag	Middenlaag	Onderlaag	Laagste laag
1a geestelijkheid 1b adel	1 vrije boeren	1 horigen	1 slaven
			2 lijfeigenen

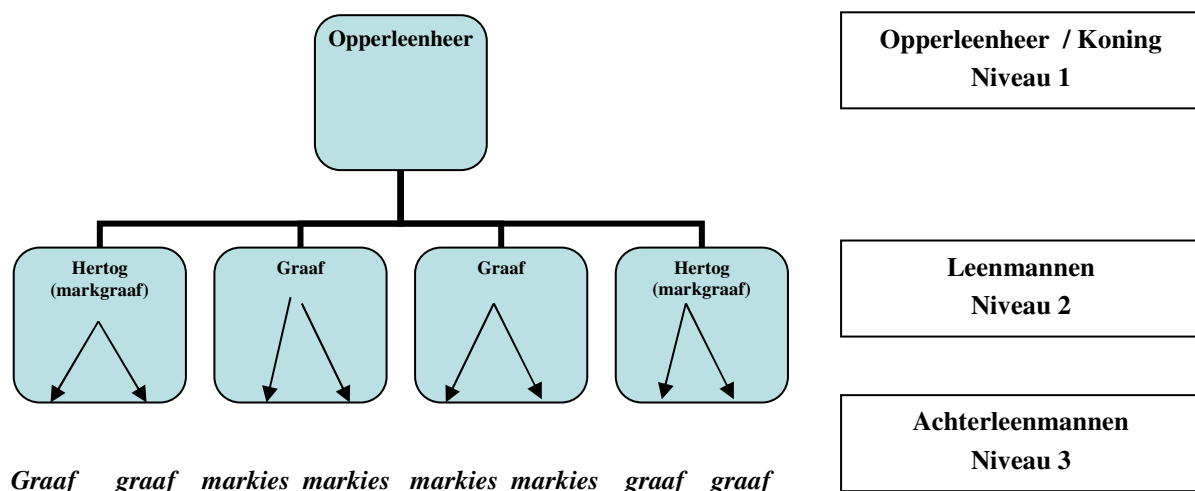
- 3 Onzekere tijden: 'kleine boeren' willen bescherming
Schaalvergroting alleen via grote boeren: 'kleine boeren' verliezen concurrentie
- 3.1 Waardoor = oorzaakvraag
- 4 Bouwland, woeste grond
- 4.1 Reserve, tenures
- 4.2 Manor house (adel), priest's house (geestelijkheid)
- 4.3 Serfs houses
- 4.4 Blacksmith
- 4.5 Woodland (woeste grond), field
- 4.6 Fallow = braak; planted = bouwland (akkers): landbouwkundige kennis onvolledig (met name bemesting)

3.3. De Nederlanden onder Frankische heerschappij

- 5
 - 1. ontstaan christelijke gemeenten: **tijdicoon 2**
 - 2. Romeins keizer Constantijn de Grote organiseert Rooms-Katholieke Kerk: **tijdicoon 2**
 - 3. paus sluit verbond met Franken (Clovis) om kerk te consolideren en uit te breiden: **tijdicoon 3**
- 6 kerk (kerstening) steunt expansie Clovis (1) christendom schept orde en rust voor Clovis (2)
 - 6.1 waarom
 - 6.2 Waarom steunde Clovis het christendom?
- 7 [Sint Servaas], Willibrord, Bonifatius
- 8 Centrum van de macht: koning/keizer met **palts**; vorming van **marken** en **gouwen** (deels al in Romeinse tijd: pagi); controle door **zendgraven**
 - 8.1 33 t/m 61
 - 8.2 Xxx
 - 8.3 55 = Fle(t)hite
- 9 Splitsing Frankische Rijk in 3 delen: Neustrië (West-Frankenland); Midden-Rijk; Austrasië (Oost-Frankenland ('Nederlanden op Vlaanderen na in Midden-Rijk!))
 - 9.1 Nederlanden op Vlaanderen na in Oost-Frankische Koninkrijk (wordt 'Duitse Rijk') Vlaanderen (en Artesië) in West-Frankische Koninkrijk (wordt 'Frankrijk')

3.4. het leenstelsel en de feodale maatschappij

- 10 Franken; edelen van andere Germaane stammen; nazaten van Gallo ('keltisch')-Romeinse grootgrondbezitters
 - 10.1 Land (grond)
 - 10.2 Aristocratie
- 11 Noodzaak van trouwe (ruiter-) dienst aan koning
 - 11.1 Koning (opperleenheer) geeft land in bruikleen (vruchtgebruik) aan adel in ruil voor haar ruiterdienst [daad] en / of bestuurlijke dienst [raad]
 - 11.2 Militaire dienst = vazal; Bestuurlijke dienst = graaf/hertog
 - 11.3 Zie onder

- 11.4 Feodalisering: grond = macht wordt naar beneden doorgesluisd. De lenen (feoda) worden versnipperd. De trouw wordt ook versnipperd. Tussen koning en leenmannen op niveau 3 enz. bestaat geen directe loyaliteit
- 12 Hofstelsel levert materiële basis van leenstelsel: zonder het werk/voedsel van de horigen kunnen de heren geen dienst doen in het leenstelsel
- 12.1 Het in elkaar passend systeem van leenstelsel en hofstelsel is kenmerk voor de *feodale maatschappij*.
- 13 →
- 13.1 1: horigheid is straf of beproeving door God; 2. horigheid is strijdig met ‘God is de God van allen’
- 13.2 Bron 1 is afkomstig van geestelijke/bisschop: afkomstig uit adellijke familie
- 13.3 1. geestelijkheid; 2. adel; 3. boeren/horigen
- 13.4 Jezus Christus
- 13.5 Ontbreken van stand van kooplieden/ambachtslieden

Historisch thema Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, 1515-1648

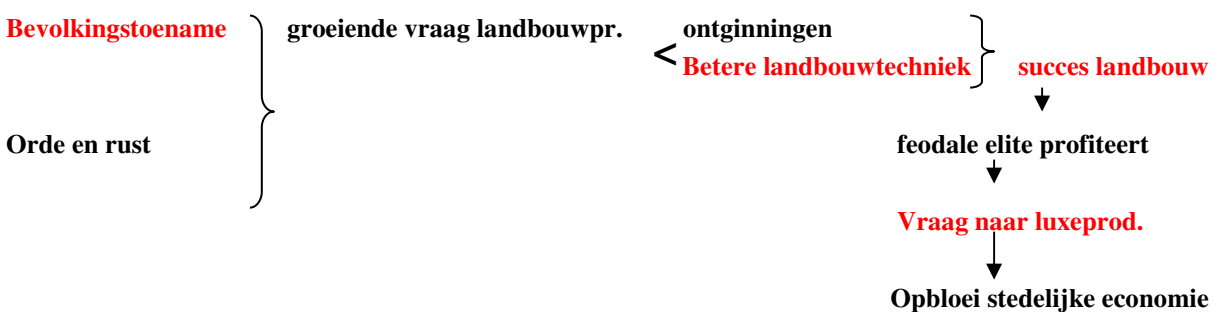
VRAAG 1

Vergeet niet om de hoofdrolspelers van dit thema, blz. 26 op te zoeken en te noteren!
En vat de Inleiding samen.

4. De Nederlanden in de Late Middeleeuwen (1000-1500 A.D.)

1.1. De terugkeer van de agrarisch-stedelijke samenleving

- 1. In de Oudheid (b.v. Grieks-Romeinse Tijd) was er ook al een agrarisch-stedelijke samenleving. Deze verdween door de Grote Volksverhuizingen
- 2. 1.succes agrarische sector; 2. orde en rust leiden beide tot grotere vraag naar luxe producten
 - 2.1 bevolkingstoename (‘constante aanwas’)
 - 2.2 maar éénderde ligt nu braak. meer ijzeren gereedschap; 2. paard als trekdier
 - 2.3

2.4 stedelijke economie bloeit: daardoor weer meer vraag naar landbouwproducten. Hier is sprake van een ‘spiraal-sneeuwbaaleffect’

- 3. A. Middellandse-Zeegebied B. Noordzee-Oostzeegebied
- 3.1.

A	B
Porselein, edelstenen, zijde, ivoor	Hout, wol, vis, agrarische producten

Samenvatting

MAAR:

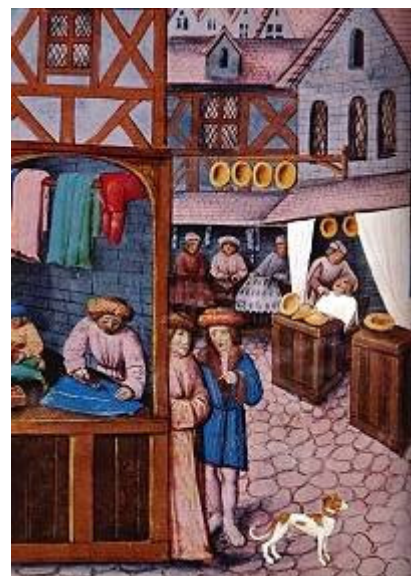
hofstelsel verdwijnt door opkomst stad: horigen worden vrije pachters

Leenstelsel verdwijnt door opkomst geldeconomie: adel vervangen door ambtenaren en huursoldaten

Feodale kerk: opkomst vrijere denken (Renaissance)

4.4. Steden breken de macht van de feodale machthebbers

12. kruispunt van wegen: ontmoetingspunt van handelaren; bij kasteel of klooster: bescherming
13. heer- handel- tol- patriciaat- privileges- stadsrecht- zelfbestuur
uitwerking = xxx
14. Xxx
15. →
 - 15.1. Objectief en geschreven
 - 15.2. Oorspronkelijk; nee het is een kopie
 - 15.3. Jaartal!
 - 15.4. Xxx
 - 15.5. linker: bisschop van Utrecht. Amersfoort valt onder bisschop van Utrecht
 - 15.6. linker zegel is van was; rechter is gedrukt = boekdrukkunst in de 15de eeuw uitgevonden
16. poorters = burgers. Rijke poorters in vroedschap. Vroedschap kiest schepenen, later ook burgemeester(s). Schout eerst de vertegenwoordiger van de heer/bisschop.
 - 16.1. timocratische (want geldbezittend patriciaat heeft de macht) republiek (want geen gekroond staatshoofd/regering)
 - 16.2. xxx
17. drie: 3-onderaan: niet-officiële inwoners (armen); 2-midden: ambachtslieden (met meesters als subgroep)
1-top: patriciaat (met bestuurders als subgroep)
18. organisatie van mensen met hetzelfde beroep
 - 18.1. leerknapp-gezel-meesterknecht [meesterproef]- meester
 - 18.2. arbeidsvoorwaarden; kwaliteitstoezicht-vakopleiding-uitkeringen- concurrentiebepaling door prijsbinding
 - 18.3. kleermaker, kapper - zie de ontbrekende afbeelding hiernaast →
 - 18.4. ongeschreven (beeld; primair (zeer waarschijnlijk door iemand die het zelf gezien heeft); informatief (maker heeft wel wat aan sfeer gedaan: hondje?)
 - 18.5. overeenkomst: houden zich allebei met arbeidsvoorwaarden bezig; verschil: gilde verplicht voor bazen (meesters) en personeel (gezellen, knechten), vakbond vrijwillig voor alleen werknemers
19. Patriciaat
 - 19.1. Geld: inkomen en bezit

- 19.2 Adel wordt relatief armer → wordt als gevolg hiervan minder machtig.
- 20 hofstelsel macht over productie /inkomen/ economisch
 Leenstelsel macht over doen en laten / bestuur / politiek
 Feodale kerk macht over denken / cultureel
 De adel heerst dankzij deze drie elementen
- 21 hofstelsel verdwijnt door opkomst stad: horigen worden vrije pachters
 Leenstelsel verdwijnt door opkomst geldeconomie: adel vervangen door ambtenaren en huursoldaten
 Feodale kerk: opkomst vrijere denken (Renaissance)
- 22 edelman ligt op de grond; geld op zijn rug: adel kan niet op tegen de geldbezittende burgerij
- 23 Bourgondiërs hebben gewesten bij elkaar gebracht, die later de Nederlanden (nog later de Benelux) zouden gaan vormen.
- 23.1. bewust, door Bourgondische huwelijkspolitiek; minder bewust: de huwelijkskandidaten konden niet van tevoren worden gecreëerd.
24. het vormen van een centraal bestuur met wetten en bevoegdheden die voor alle gewesten gelden
- 24.1. ambtenaren zijn in loondienst; ambtenaren hebben kennis onafhankelijk van plek waarvan ze vandaan komen / minder belangenverstrengeling dan edelen die vaak ook nog grondheer/graaf enz. zijn.
- 24.2 de adel verliest invloed; deed eerst raad en daad!
25. particularisme is het streven om zoveel mogelijk bevoegdheden te krijgen / te houden voor de gewesten
- 25.1. Johanna erkent staten als vast overlegorgaan
- 25.2. Maria pas opvolger na ondertekening; macht Staten en Staten-Generaal uitgebreid
26. Friesland; Groningen; Drenthe, Overijssel; Gelre; Brabant; Limburg; Namen; Henegouwen; Artesië; Vlaanderen; Utrecht; Zeeland; Holland; Doornik;
- 26.1. Brussel
- 26.2. centralisatie en als reactie daarop: Staten-Generaal
- 26.3. last en ruggespraak
27. →
- 27.1. $2761 \times 1000 = 2.761.000$
- 27.2. Vlaanderen
- 27.3. $Vlaanderen + Zeeland + Holland = 661 + 56 + 268 = 995 \times 1000 = 995.000$
- 27.4. Holland, Overijssel, Utrecht, Vlaanderen/ Henegouwen /Brabant. Kijk naar urbanisatiegraad
- 27.5. handel en ambachten; minder landoppervlakte door water
- 27.6. $Zeeland, Holland, Groningen /Drenthe, Friesland, Gelre; Utrecht, Overijssel, deel Brabant = 56, 268, 78, 71, 135, 53, 56, [180] = 953.000$ ongeveer 1 miljoen van de 2.761.000
- 28 schrijvers/geleerden uit 15-de eeuw
- 28.1 onafhankelijkheid, kritisch onderzoek, verdraagzaamheid/tolerantie
- 28.2 Erasmus
- 28.3 verspreiding van hun ideeën vergemakkelijkt

5. Het ontstaan van een onafhankelijk Nederland

5.1. de Renaissance: een nieuwe kijk op de mens en de wereld

1. manier van onderzoeken: verklaringen zoeken; beredeneren; denken en waarnemen de basis; KRITISCH
- 1.1. Mens centraal ook in klassieke oudheid; ook kenmerken van 59.
2. kunstenaar, wetenschapper
3. RK Kerk
- 3.1. inquisitie; boekenindex;
4. links: Maria en Jezus menselijk afgebeeld
5. heliocentrisch: zon in middelpunt
- 5.1. bevestiging Copernicus; telescoop
- 5.2. Kerk
- 5.3. kaarten maken land- en zeereis navigeerbaar: ontdekkingsreizen
- 5.4. boekdrukkunst
6. ad fontes: kritisch bronnenonderzoek, ook van Bijbel
- 6.1. Erasmus
- 6.2. xxx
- 6.3. pausen: zij leven niet met Christus als voorbeeld; machtsmisbruik om ambt te verwerven of te behouden

5.2. De eerste grote golf van Europese expansie over zee

7. feodale heersers: macht en grond; kooplieden: handelsbelangen/geld
- 7.1. probeerde kruistochten te misbruiken voor Venetiaanse zakenbelangen (4-de kruistocht naar Constantinopel)
- 7.2. Venetië nummer 1 in economie/ rijkste stad
8. Spanje: **vestigingskolonie**: landbouw en delfstoffen; Portugal: **exploitatiekolonie**: handel drijven via factorij
9. Marco Polo; Columbus; Magalhaes; Vasco da Gama
10. xxx (tip: vraag een historische atlas)

5.3. De Nederlanden onder Karel V

11. Brussel
- 11.1.

<i>Naam bestuursorgaan</i>	<i>taak</i>
Landsheer en landvoogd	Dagelijks bestuur
Geheime raad	Vorbereiding en uitvoering besluiten

Raad van financiën	Financieel advies
Raad van State	Hoge edelen geven politiek advies
Staten-Generaal	Vertegenwoordiging van drie standen: vooral bede is belangrijk

11.2 Bourgondische Kreits: zeventien Nederlanden losmaken van Duitse Rijk en samenbundelen tot eenheid

11.3 keizer van Duistland

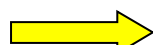

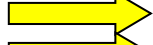

12 →

12.1 decadent/liederlijk/luxueus-pompeus

12.2 bestrijdt decadentie (schilderingen kuisen; hoeren verdrijven)

12.3 Erasmus heeft op Adrianus VI indruk gemaakt met zijn pauskritiek

Einde hoofdvraag 1. Waardoor brak er een opstand uit in de Nederlanden, 1515 – 1572 (TIP: zie VK 4.2!)

- - Oorzaak
- - Xxx (TIP: maak gebruik van de alinea's en de dikgedrukte woorden)
- Xxx
- Opm.: historische thema staat op website onder eindexamen 5H in de **syllabus**
- xxx

5.4. De Nederlandse Opstand

13.	verklaring	gebeurtenis	gevolgen
13.1.	1500-1568	1568-1588	1588-1648

Maar let op: de stofomschrijving (syllabus) – zie ook deelvraag 1 – laat Opstand beginnen in 1572 als de bevolking zelf in opstand komt: Watergeuzen veroveren Den Briel en andere steden sluiten zich aan bij de Opstand!

14. Filips II

14.1. oorzaken: vollopen = de gebeurtenis wordt voorbereid; de laatste druppel is de aanleiding

14.2. hetzelfde: brandstof stapelt zich op = oorzaken/redenen. Het lucifertje dat de brandstof laat ontbranden is de aanleiding

15. jodendom-christendom-islam

15.1. jodendom: 1200 v. Chr; christendom: 30 AD = na christis; islam: 622 AD

15.2. jodendom: synagogue; Christendom: kerk; islam: moskee

15.3. Christendom: eerst rooms-katholiek en grieks-orthodox; later roomskatholiek versus protestant
Islam: soennieten en sji'ieten

16. scheuring in de RKK door Maarten Luther: hij wil de RKK hervormen

16.1. Luther; 95 stellingen van protest

16.2. protestantisme

17.

Katholiek	Protestant
Beeld	Woord

Geestelijkheid	Geen geestelijkheid
Traditie en Bijbel	Alleen Bijbel

18. calvinisme heeft recht van opstand is heeft democratische kerkorganisatie
18.1. lagere volk invloed op kerk en geloof; calvinisme keert zich tegen rijkdom
19. doodstraf; inbelagname bezit

20.

1. een 'democratische' kerkorganisatie; niet de geestelijkheid, maar **de gemeente van gelovigen** bestuurt de kerk;
2. regering en politiek moeten zich houden aan de bijbelse richtlijnen (**theocratie**);
3. als de regering tegen de voorschriften van God (de Bijbel) ingaat, dan mogen de gelovigen hun gehoorzaamheid aan de regering opzeggen (**recht van opstand**);
4. een **sobere kerk** (zonder beelden en andere pracht en praal) die grote waarde hecht aan de (letterlijke) tekst en beeldspraak (**het WOORD**) van de Bijbel;
5. de idee van een God, die de mensen al bij hun geboorte heeft verdoemd of uitverkoren (**predestinatie**);
6. een **sobere, strenge levensstijl** van hard werken, zondagsrust en geen werelds vertier.

Johannes Calvinus

- 20.1 recht van opstand tegen de vorst/het wereldlijk gezag

21 →

- 21.1 een of de direct betrokkenen (Willem van Oranje) is hier zelf aan het woord: primair = zelf gehoord/zelf gezien/zelf meegemaakt. WvO heeft deze redevoeringen zelf meegemaakt = uitgesproken
21.2 strengheid leidt tot oproer en afvalligheid; tijd van armoede
21.3 ook buiten Nederland meer toegevendheid; gewetensvrijheid beperkt vorstelijke macht
21.4 **niet:** de meeste vorsten vinden dat zij wel over het denken van hun onderdanen mogen oordelen en beslissen
21.5 hij voelt zich gepasseerd door Filips II

Opdrachten bij 5.4 Politieke problemen

- 22 centralisatiepolitiek van Habsburgers
23. hoge adel; lage adel;
23.1. hoge adel via Liga/onderhandelingen; lage adel via smeekschrift/protest
23.2. particularisme
24. →
24.1. onderste laag: bestaat uit particularisten; middelste laag: grotendeels centralistische dienaren van de vorst
24.2. plaatsvervanger landsheer/vorst
24.3. gewestelijke staten sturen vertegenwoordigers/afgevaardigden naar Staten-Generaal
24.4. gewestelijke staten en Staten-Genraal: daarin zitten de politieke vertegenwoordigers van adel en steden en die zijn particularistisch
24.5. 1=geestelijkheid'2=adel; 3=gegoede burgerij

Opdrachten bij 5.4 Economische problemen

25. belastingheffing en invloed op handelscontacten

26. handelskapitalisme = vrije handel /vrije markt om optimale winst voor kooplieden te behalen. Dit systeem wil dus geen politieke bemoeienis van de staat = Filips II
- 26.1. als systeem een oorzaak; als wens van kooplieden een reden
27. stand= op basis van afkomst/familie(-relaties)/geboorte; klasse = op basis van inkomen/bezit/opleiding
- 27.1 huidskleur/biologische kenmerken; geslacht/sekse; etnische/culturele/godsdiensnige kenmerken

Opgaven bij 5.4 De aanleiding: de Beeldenstorm (1566)

28. aanleiding
29. →
- 29.1. 1. rijkdom van RKK kerk
2. plakkaten =politiek van de vorst
3. calvinistische dominees
4. katholieke priesters
5. betaalde opruiing / ophitsing
- 29.2. 1 t/m 4 zijn vooral conclusies/; 5 zou feit kunnen zijn.
- 29.3. 1 (het arme volk ziet de rijkdom bij de geestelijkheid)
- 29.4. brengt Willem van Oranje in moeilijkheden
- 29.5. 1 laat het volk zelf conclusies trekken (spontane actie); 3 laat het volk zien als slachtoffer van dominees (spontane actie); 5 laat de Beeldenstorm een bewuste georganiseerde actie zijn: volk reageert niet spontaan maar wordt omgekocht.
- 29.6. In het jaar vooraf en het jaar van de Beeldenstorm (1566) zijn de terechtstellingen sterk gedaald. Je zou dus eerder een beeldenstrom verwachten tussen 1560 en 1564

Opgaven bij 5.4 Het verloop van de opstand

30. xxx
- 31 afschrikking/intimidatie van opstandelingen door directe keiharde terreur
32. statenvergaderingen mogen alleen door landsheer/landvoogd worden bijeengeroepen; hier door de staten zelf
- 32.1. WvO stadhouder van Holland
33. fundamentalisme bij katholieken en calvinisten
- 33.1. problemen tussen opstandelingen leiden tot twee unies
34. →
- 34.1. Filips gebruikt onderdanen als slaven/ berooft hun van privileges/ beschermt hen niet
- 34.2. 'een vorst aangesteld door God' / 'dit is niet verkeerd' duidt op verlegenheid
- 34.3. vorst aangesteld door God
- 34.4. ' den coninck van Hispanjen heb ik altijd ghe-eert'!

Opgaven bij 5.4 De gevolgen van de opstand

35. 1588: feitelijke onafhankelijkheid; 1648: volkenrechtelijke/wettelijke onafhankelijkheid
36. en 36.1. en 36.2. (o = onbedoeld; b = bedoeld))

<i>Direct</i>		<i>indirect</i>
---------------	--	-----------------

1 scheiding Nederlanden (b/o)		BE NE LUX (o)
2 Antwerpen economisch geblokkeerd (b/o)		Amsterdam nieuwe centrum (o)
3 adel door oorlogen uitgedund (o)		Gegoede burgerij vult vacuüm op (o)
4 calvinisme leidende godsdienst (b)		Schuilkerken voor andere geloven/geloofsrichtingen (o)

37. →

37.1. In Romeinse Tijd waren de Belgen volgens Caesar harde Kelten die moeilijk te onderwerpen waren. Maar Belgica omvatte niet de Germanen van boven de rivieren!

37.2. republiek gaat nog steeds uit van alle 17 gewesten, dus ook van de gewesten die bij Filips blijven

37.3. nog steeds hoop op totale overwinning

36.4. subjectief: leo/leeuw duidt op kracht = propaganda; alle zeventien gewesten bijeen is wens/gevoele

Antwoord op de tweede hoofdvraag van het historische thema 'De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, 1515 – 1648: **Waardoor resulteerde de Opstand in het ontstaan van de Republiek, 1572 – 1588?**

Xxx

6. De Republiek in de Gouden Eeuw

6.1. De Republiek als centrum van de wereldeconomie

1. zekerheid van levering (opslag); contant betalen in edel metaal / Amsterdamse Wisselbank / voldoende scheepsruimte / invoer van buitenlands kapitaal

2. Moederhandel = handel op/van Oostzeelanden; graan/huiden/hout/vis

Straathandel = handel op Middellandse Zee: luxe

Handel op Engeland en Frankrijk; wol/zout/wijn

Koloniale handel: specerijen

2.1.

Voorwaarden:

Scheepsbouw en scheepsreparatie

Dienstensector: banken en verzekeringen

Scheepsbevoorrading: voedsel

Vrij politiek/religieus klimaat

Handel = primair

dienstensector

banken en verzekeringen

trafieken = veredeling van grondstoffen

aanvoer agrarische grondstoffen

3. →

3.1. binnenlandse vraag

3.2. nationale inkomen per hoofd is tot 1780 groter in Republiek dan in Engeland: binnenlandse vraag

4.

Oostzee 41

Noorwegen 4,9

Noord-Rusland 4,9

Noord-Duitsland	6,5
Engeland, Schotland, Ierland	14,5
Noordwest-Frankrijk	5,6
Zuidwest-Frankrijk	10
Spanje, Portugal, Middellandse Zee	10
Walvisvaart	1,3
Voorbijvaart van Frankrijk naar de Oostzee	1,3

6.2. 'Nederland' als koloniale mogendheid

- 5. →
 - 5.1. door VOC geïnstalleerde planters uit Holland
 - 5.2. om uitgemoorde Bandanezen te vervangen
 - 5.3. VOC
- 6. vestiging: kolonisten vestigen zich definitief als boeren / planters
Exploitatie: tijdelijke vestiging met het oog op handelen via factorijen
 - 6.1 Zuid-Afrika
 - 6.2 Java
 - 6.3 1945-1949: Indonesië gevormd 1975: Suriname onafhankelijk
 - 6.4 Nederlandse Antillen en Aruba

- 7 →
 - 7.1 Slavenhandel neemt toe, baten per schip neemt af.
 - 7.2 het percentage van de ingeschepte slaven dat in goeden doen de overkant in Amerika haalt
 - 7.3 concurrentiepositie van vrije schepen is slechter: WIC wordt centraal gedekt

6.3. De politieke en sociale ontwikkeling van de Republiek in de 17-de eeuw

6.3 politieke tegenstellingen in de jonge Republiek

- 8
 - 1. Droit Divin: koning regeert namens God zonder verplichtingen aan adel of volk
 - 2. Roi Soleil: koning stralend middelpunt van propagandashow
 - 3. Staatsraison: officiële ideologie: de belangen van de staat = de koning gaan voor alle belangen
- 8.1. In Plakkaat van Verlatinghe heeft koning een opdracht om goed te regeren. Bij Machiavelli moet de koning uitsluitend zijn eigen belangen dienen, HOE DAN OOK.
- 9 Republiek met overheersende invloed van de standen is zeldzaam vergeleken bij absolute monarchie
 - 9.1 Republikeins Rome
 - 9.2 Staten-Generaal = Senaat hebben niet de bevoegdheden van Romeinse Senaat. In Republiek ligt de macht bij de gewesten
- 10 verbond van zelfstandige gewesten
 - 10.1 Holland-Zeeland-Friesland-Groningen-Overijssel-Gelderland-Utrecht
 - 10.2 Treedt tevens op voor de Republiek als geheel
 - 10.3 Oranjes leveren stadhouders = opperbevelhebbers = politieke zwaargewichten, maar GEEN STAATSHOOFD.
Bovendien twee Oranje-takken: de Hollandse en de Friese

11.

vergelijkingspunten	Prinsgezinden : MAURITS	Staatsgezinden: VAN OLDENBARNEVELDT
Binnenlandse politiek	Centrale rol voor Oranjes	particularisme
Buitenlandse politiek	Voortzetting oorlog met Spanje / Engels gezind	Vrede / Frans gezind
Sociaal	Adel	Patriciaat / regenten
Religieus	Streng calvinist = preciezen	Gematigd calvinist/libertijnen = reckelijken

12 →

12.1 godsdienstvervolgung leidt tot ondergang

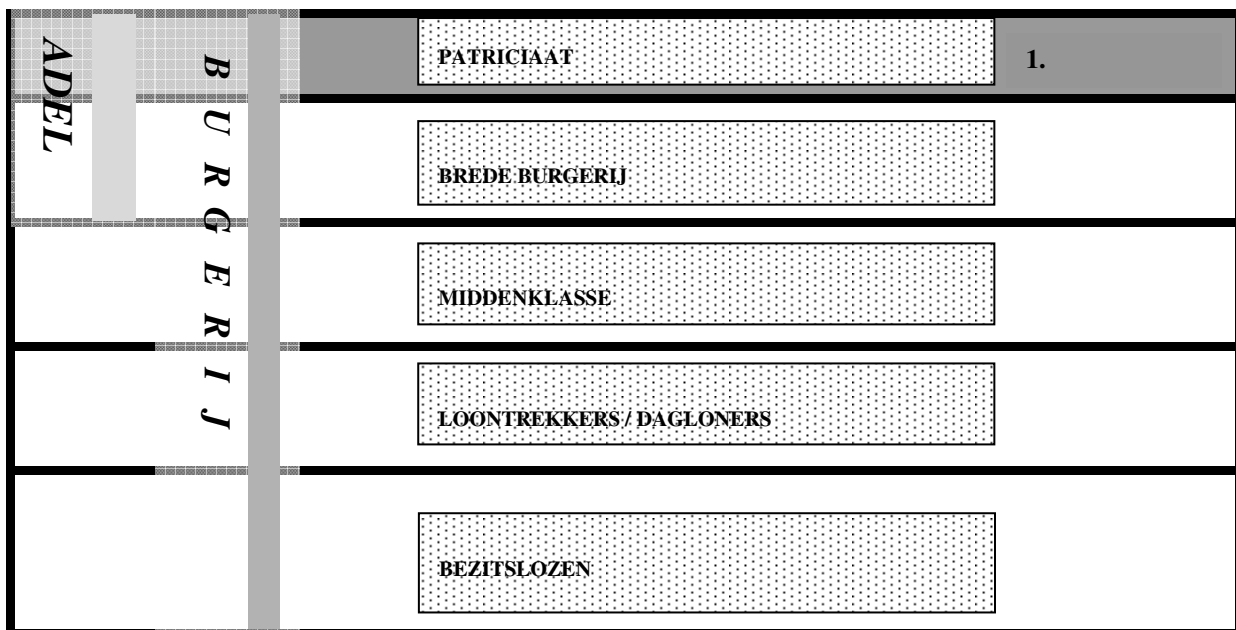
12.2 subjectief: schrijver betoogt / geeft zijn mening nadrukkelijk

12.3er is ook godsdienstige strijd (moord op Van Oldenbarneveldt). Bovendien: welvaart niet voor iedereen

12.4 Leidt de toegenomen spanning tussen 'autochtonen' en moslims/ allochtonen tot minder welvaart?

13 rijkdom verwerven = zelf status verhogen = opklimmen in de maatschappij = sociale mobiliteit [ook dalen is zeer wel mogelijk bij economische crisis/ economische tegenslag

13.1.

13.2 huwelijken binnen eigen kring = standskenmerk

14 →

14.1 timocratie = weinig families op basis van geld/kapitaalbezit aan de macht

14.2republiek = zonder gekroond staatshoofd

14.3 timocratische republiek

14.4 sefardiem = Portugees-israëlitische joden (Middellandse Zee); asjkenaziem = Hoogduitse joden (West- en Oost-Europa)

14.5 Franse calvinisten

6.4. Kunst en wetenschap in De Republiek

15 kunstenaars afhankelijk van aristocratische/timocratische opdrachtgevers (enerzijds); anderzijds: kunstenaars zijn scheppend en volgen hun subjectieve gedachten en gevoelens

15.1 waarderende vraag

16 xxx (N.B. moord op Van Oldenbarnevelt en gebroeders De Witt)

17 →

17.1 →

17.2 stokje = oud = eerbiedwaardig en kwetsbaar

17.3 Vondel

17.4 bron: bewondering [strenge mannen tegenover hem] bron op baldzide 64: Vondel kiest kant van Van Oldenbarnevelt: vader der vaderlands: Mijn wens behoeve u onbreekbaar, o stok en stut: die geen verrader, maar 's vrijdoms stut, en Hollands Vadere

17.5 13 mei 1619: Johan van Oldenbarnevelt wordt in Den Haag onthoofd.

18 zonder bewijs geen waarheid: twijfel. Politiek houdt niet van twijfelende = kritische onderdanen

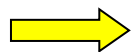
18.1 scheiding kerk-stat; vrijheid van meningsuiting; democratie. Lichaam en ziel beide onderwerp van studie. Twijfel over God is toegestaan.

18.2 kritisch onderzoek; wetenschap niet afhankelijk van godsdienst

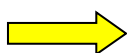
19 technologie. Natuurkunde bijv. is theoretisch. Natuurkundige theorieën toepassen op techniek

19.1 Stevin, Van Leeuwenhoek, Christiaan Huygens

19.2 Blaeu drukt de werken van alle kritische wetenschappers: grote verspreiding

Antwoord op de hoofdvraag: **Waardoor ontstond in de Republiek de Gouden Eeuw, 1588 – 1648?**

Xxx

7. De Republiek in de 18-de eeuw

7.1. Kunst en wetenschap in De Republiek

1 toegenomen concurrentie (=relatieve achteruitgang)

1.1 koloniale handel neemt positie van bulkhandel (moederhandel) over

1.2 van patria met nijverheidsproducten naar West-Afrika. Vandaar met slaven naar Amerika. Tenslotte met koloniale waren (suiker) terug naar patria.

2 →

2.1 primair: 20; tertiair: 44

2.2 meer dan 10% (100 naar 90.5)

2.3 primair: landbouw gelijk, visserij van 100 naar 11, c.q. 2

Secundair: van 100 naar 66

Tertiair: de drie subbranches te zamen: van 100 naar 115

2.4 waarderende vraag, want.....

- 3 door volksoproer bewerkstelligd
- 3.1 Willem III ook koning van Engeland; Willem IV: stadhouder van heel de Republiek

- 4 niet-aristocratische elite in de steden
- 4.1 politiek: macht over steden
economisch: rentenieren
sociaal: stand
cultureel: kunstcollecties, buitenhuizen, pruiken

- 5 Willem IV laat regentenfamilies ongemoeid
- 5.1 brede burgerij: veel economische macht; geen politieke macht
kleine burgerij: ambachtslieden, weinig economische macht; geen politieke macht
- 5.2 werden in hun streven naar meer gelijkheid geblokkeerd door regenten
- 5.3 oorzaak: WAARDOOR....

Opdrachten bij 7.2

- 6 groot vertrouwen menselijk verstand / intellectuele stroming
- 6.1 verzet tegen absolute vorst en absolute kerk; voor vrijheid van meningsuiting en drukpers
- 6.2 Diderot: Encyclopedie Turgot: vrije economie / bevordering van de landbouw (fysiocraten)

7

Voltaire	Deïsme	xxx
Rousseau	volkssoevereiniteit	xxx
Montesquieu	Trias Politica	xxx

- 7.1 Rousseau: bestuur is mensenwerk. Voltaire maakt God los van maatschappij/bestuur
- 7.2 wetgevend: maken van wetten; goedkeuren van begroting; controle uitvoerende macht
uitvoerend: dagelijks bestuur
rechterlijk: onafhankelijke rechter voor conflicten burger-burger en burger-staat
- 7.3 xxx (Zie hiervoor ook 4de klas schrift De Verenigde Staten)

8 Franse Revolutie, Amerikaanse Revolutie, Patriottische Revolutie

- 8.1 Meer politieke macht voor (delen van) het volk

9 →

art. 3/6/15 = Rousseau: volkssoevereiniteit; Voltaire: art. 7/10/11/: verdraagzaamheid en rechtsstaat

10 door eigendom ontstaat verschil (rijk-arm) tussen mensen

- 10.1 ongelijkheid is door God gewild
- 10.2 Rousseau: Verlichting; Anselmus van Laon: feodale Middeleeuwen;

Opdrachten bij 7.3.

- 11 patriotten zijn aanhangers van Verlichting
- 11.1 Frankrijk
- 11.2 einde corruptie/vriendjespolitiek
moderniseren economie

vaderlandsliefde / eenheidsstaat
kennis is deugd

12 aristocratische en democratische patriotten

12.1 arist.: terug naar staatsgezinden/geen democratisering en geen Oranje
dem. Democratisering en geen Oranje

12.2 democratische patriotten

13 →

13.1 stelen van het volk / slempartijen (zoek onbekende woorden op in het woordenboek!)

13.2 vergelijking met varkens

13.3 woord: (spottend) dapperheid; beeld: copuleren onder Franse bescherming (tenue)

14 tegen Frankrijk; 2. Oranje familie van Engeland

14.1 Pruisen: broer van vrouw Willem V / bedreigd door Frankrijk

15 Harris als Brits 'geheim agent' organiseert / Engelse geld

15.1 gschreven, secundaire, informatieve (feiten en conclusies) bron. [geschiedenisboek, baseert zich op bronnen: 'our new party' is citaat].

15.2 bron is Harris: primaire bron, want ----

15.3 wankelmoedige tegenstanders/ energiek,...genoot van intriges (zekere bewondering voor Harris)

16 zijn huis is aangevallen door Oranjeklanten

16.1 primaire bron: hij heeft zelf verklaring afgelegd over wat hij heeft meegemaakt

16.2 officieel verslag bij justitie duidt op betrouwbare

16.3 niet: Biljtjes (scheepstimmerlieden) zijn Oranjegezind

17 merendeel uit onderste bevolkingslagen (gezeten burgers in minderheid)

18. 1. 1781-1787: Patriotten winnen 2. 1787-1795: Oranjepartij wint positie terug 3. > 1795: patriotten aan de macht met Franse steun

19 scheiding kerk-staat

afschaffing standenmaatschappij

afschaffing gilden / poorterschap

invoering eenheidsstaat

19.1. godsdienstvrijheid / geloof privézaak / geen privileges meer voor gereformeerde kerk / burgerlijk huwelijk exclusief geldig

Gelijkheid van ieder voor de wet

Vrije economie = vrije concurrentie / geen onderscheid tussen soorten burgers in steden

Statenbond = losse gewesten verdwijnt. Centraal bestuur voor alle gewesten

19.2. Nationale Vergadering = gekozen volksvertegenwoordiging

19.3. uitsluiting vrouwen, uitkeringstrekkers en oranjegezinden

20. ook algemeen christelijk karakter

20.1. beweging voor opvoeding en onderwijs, tegen zedeloosheid

20.2. weldenkende / zonder onderscheid geloof of staatkundige richting

20.3 Gericht op kennis

- 20.4 Leertekst: Militair ingrijpen om grondwet aan te nemen (Oranje-aanhanger buitengesloten van stemming)
Bron: De Franse troepen bleven en moesten onderhouden worden.

Hoofdstuk 8 Nederland in de eerste helft van de 19de eeuw

Opdrachten bij 8.1

1. Enerzijds: richting democratie; anderzijds: het leven was duur dankzij de belastingen en de inkwartiering van de Franse troepen
2. + 2.1: 1795 – 1806 Bataafse Republiek; 1806 – 1810 Koninkrijk Holland; 1810 – 1813 deel van Frankrijk
- 3.

Bataafse Republiek	De Republiek
Eenheidsstaat	Statenbond
Grondwet → richting democratie	Geen grondwet → timocratie

4 →

- 4.1 eerst ontwikkelt zich volk daarna staat
- 4.2 krachtige volksgemeenschap
- 4.3 xxx
- 4.4 België

Opdrachten bij 8.2

5 →

5.1

Vraag	Toelichting	Antwoord
Wie geeft informatie over wat?	Je met altijd eerst deze vraag beantwoorden!	Van der Capellenschrijft tegen Oranje en voor de patriotten
Is de informatie representatief?	Spreekt VdC voor zichzelf of voor de patriotten	Representatief, want VdC is grondlegger van de patriotten
Is de bron authentiek?	Let op datum!	Ja, geschreven in 1781
Is de bron primair of secundair?	Spreekt VdC uit eigen ervaring?	Ja, hij was getuige
Hoe groot is de kans op standplaatsgebondenheid?	Wat voor geschreven bron is het?	Groot, want de mening van VdC is niet onderbouwd met bewijzen.

- 5.2 allen de aanzienlijken komen in de regering; de oude tijden komen wederom
- 5.3 →
- 5.4 het handhaven van de onafhankelijkheid is een familiezaak
- 5.5 Willem zegt niet zonder een wijze grondwet te willen regeren. Daar is in het pamflet geen sprake van.
- 5.6 paternaistisch (als een vader temidden van zijn gezin)
- 5.7 wijze grondwet, die uw vrijheid veilig stelt tegen mogelijk misbruik in de toekomst.
6. Hij had de touwtjes strak in handen. Zijn ministers deden wat hij wilde (de vorst benoemde de ministers en ontsloeg ze), zij legden verantwoording af aan de vorst.
- 6.1 Verlicht monarch (alles voor het volk niets door het volk)
- 7 verzet: 1. De clerikalen en 2. De liberalen
- 7.1 De Belgische Opstand

- 8 Noorden handel en Zuiden industrie (afstemmen); infrastructuur; kolonien; → handelsland, industrialisatie en Nederlands-Indië handel in koloniale waren en afzetgebied.
- 8.1 Falen is een te groot woord: vergelijk met voorgaande periode (Franse tijd) is herstel zichtbaar.

Opdrachten bij 8.3

- 9 1848
- 9.1 Willem II
- 9.2 Thorbecke

10 de liberale vrijheden van het volk

10.1 xxx

11

Bestuurlijke veranderingen	toelichting
Ministeriële verantwoordelijkheid	de minister is verantwoordelijk en die verantwoordelijkheid legt hij af aan het parlement
Koninklijke onschendbaarheid	Niet de koming, maar de ministers zijn verantwoordelijk
Censuskiesrecht	Alleen rijke mannen mochten stemmen
Autonomie en medebewind	Provincies en gemeentes kregen zelf beslissingsrecht in bepaalde zaken (autonomie) Provincies en gemeentes moeten de landelijke wetten uitvoeren (medebewind)
Jaarlijkse begroting	Elk jaar moet het parlement de begroting (uitgaven en inkomsten) goedkeuren.

12→

- 12.1 Voor: verantwoording afleggen aan de koning
Na : verantwoording afleggen aan het parlement
- 12.2 Voor: eerste kamer keurt wetten goed
Na : eerste kamer kan wetsvoorstellen goed of afkeuren, **nadat** ze eerst in de Tweede Kamer zijn goedgekeurd.
- 12.3 Voor: Tweede kamer gaf slechts advies
Na : Tweede Kamer keurt wetten goed of af

13 censuskiesrecht

13.1 monarchie

14 parlement = volksvertegenwoordiging. Via vertegenwoordigers kunnen de kiesgerechtigde burgers invloed uitoefenen op het bestuur van het land.

14.1 Indirecte, want.....

14.2 Regeringsvorm, want het geeft antwoord op de vraag;

15 Nederland is geen echte democratie, omdat er nog geen politieke partijen zijn die de belangen van bevolkingsgroepen vertegenwoordigen kunnen en omdat niet iedereen mag stemmen.

16 Begroting van de staat = het huishoudboekje van de staat. Hier worden keuzes gemaakt waar je belastinggeld aan gaat uitgeven en waaraan niet (beleid).

16.1 Vinger aan de pols, mogelijkheid tot bijstellen

16.2 Prinsjesdag op de derde dinsdag in september

- 17 Volksvertegenwoordiging, Staten-Generaal
- 17.1 Eerste en tweede Kamer
- 17.2 Gemeenteraad en provinciale Staten

Opdrachten bij 8.4

18 + 18.1 VOC – foto 3; Cultuurstelsel – foto 2; particulier initiatief (modern imperialisme) – foto 1

19

Mismanagement	door regenten, die geen actieve kennis en ervaring hadden in het besturen van een dergelijk grote onderneming, twerijl hun voorgangers actieve kooplieden waren met verstand van zaken
Zelfverrijking	van de regenten, die ondanks dalende winsten toch hetzelfde hoge dividend als de voorgaande jaren bleven uitkeren

20 X

Het volk	Betalingen in natuur en arbeid en geld	Bestuur
Boeren	deel landbouwgrond beplanten met cultures	Dorpshoofden = verantwoordelijk
	Plantloon landrente	
	Cultuurprocenten herendiensten	Nederlandse ambtenaren + Indonesische vorsten

20.1 Katoentjes → NHM monopolie → Ned.Indië

20.2 Grote broer = Nederlandse ambtenaar voor parallele Indonesische ambtenaar. Het indonisische bestuur was een buffer. Zij kregen ook cultuurprocenten, maar verder bleven de herendiensten en behielden zij hun positie.

21 Winst = Opbrengst van het cultuurstelsel

21.1 NHM + Nederlandse belastingen

21.2 Geschreven = tekst

Secundair = opgesteld en berekend op basis van cijfers

Objectief = feiten, die controleerbaar zijn door ze na te rekenen

22 Geschreven = tekst

Primair = Douwes Dekker was ooggetuige van het systeem als Nederlands ambtenaar in Ned Indië

Subjectief = Dekkers mening, gezien vanuit zijn standpunt.

23 vrijemarkteconomie, winst in de portemonnee van de ondernemer

23.1 Geen gedwongen culures en geen gedwongen arbeid, maar tegelijkertijd de winsten en het batig slot behouden dan houd je volgens de bron alleen maar 'water' over.

23.2 Particulier intitiatief

23.3

	Boer in cultuurstelsel	koelie
Inkomsten?	plantloon	Loonslaaf

Eigendom?	Deel eigen opbrengst	Geen bezit
Welke mate van afhankelijkelijkheid?	Deels afhankelijk	Geheel afhankelijk

23.4 Xxx

24 overzeese gebieden voor goedkope grondstoffen, koloniale waren en afzetgebieden

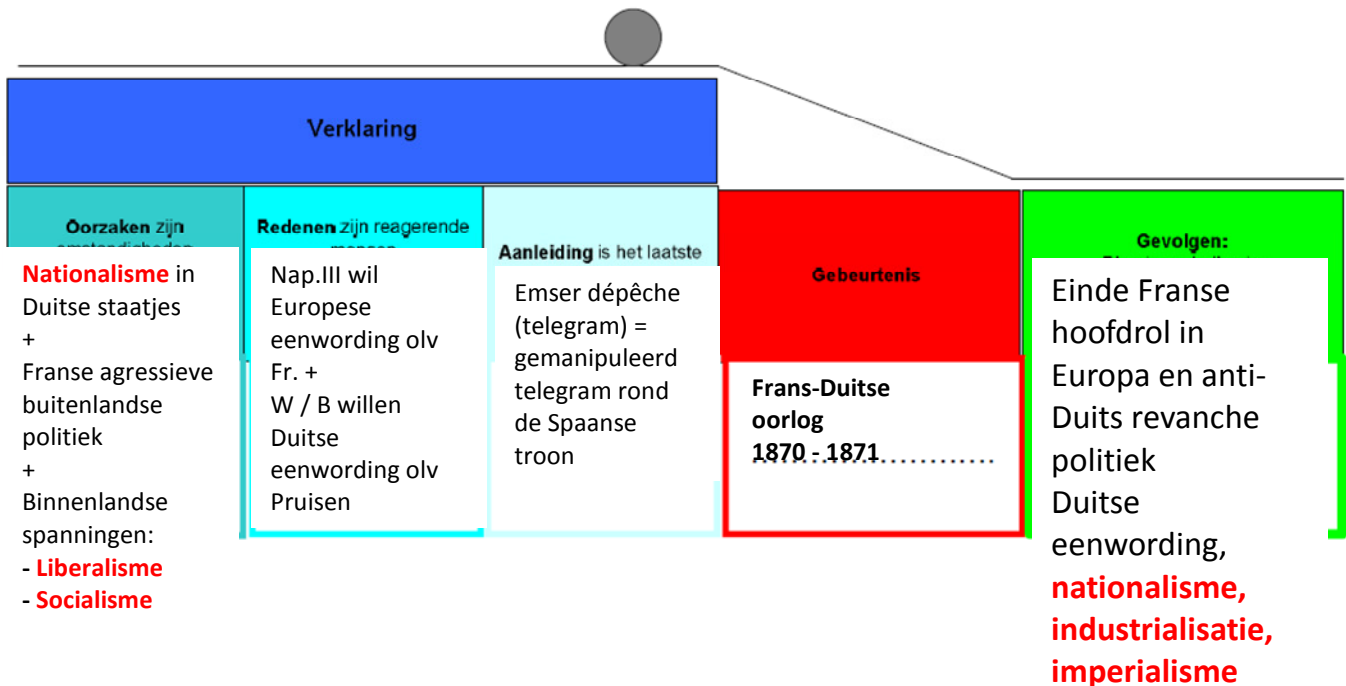
24.1 Kolonialisme: draait voornamelijk om handel, strategische ligging en/of prestige. Modern imperialisme is intensiever. Zoektocht naar bodemschatten en volledig onder bestuur brengen van het moederland voor het veilig stellen van de goedkope grondstoffen en het gebruik als afzetgebieden.

Historisch Thema 'Duitsland, 1871 – 1945' [Vraag 1]

Wat betekende de vorming van de Duitse keizerrijk voor het machtsevenwicht tussen de Europese grootmachten, 1871 – 1918?

Opdrachten bij de inleiding

1. forceren van een oorlog door Bismarck = Emser depeche = gemanipuleerd telegram rond de Spaanse troon.
- 1.1 [Tijdvak 9: het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme en het voeren van twee wereldoorlogen]
Tijdvak 10: de eenwording van Europa;
- 1.2 Duitsland bestond nog uit verschillende staten en staatjes.
- 1.3 Herstel van het Duitse keizerrijk onder Pruisische leiding.
- 1.4 Geen democratische middelen, maar militaire middelen
- 1.5 Verslaan van Oostenrijk en daarna verslaan van Frankrijk
- 1.6

1.7 gedaan

2. Xxx

2.1 Beloftes aan socialisten, terwijl hij niets van het socialisme moest hebben

3. + **3.1 (Maak nu zelf je vergelijkingsschema op basis van onderstaande!)**

Tot ontstaan keizerrijk buitenlandse politiek voornamelijk met militair en de Franse dominantie op het Europese vaste land;

Na ontstaan keizerrijk: buitenlandse politiek gericht op het behoud van het machtsevenwicht door middel van verdragen en bondgenootschappen (alliantiepolitiek). Duitse keizerrijk een grootmacht (zowel politiek, militair, als economisch een grootmacht geworden, m.a.w. het Duitse keizerrijk tel nu mee!

4. **Opm. vergelijkingsschema van vraag 3.1**

Ja het onderstreept, want b.v. respect voor het koninkrijk Beieren. Beieren streed in de oorlog tegen Oostenrijk mee aan de kant van de Oostenrijkers. Maar Oostenrijk was hierna verzwakt, waardoor Beieren toetrad tot het Duitse keizerrijk, maar duidelijk als koninkrijk herkenbaar bleef.

4.1 Waar stopt het?

4.2 Hoe kunnen wij het beste ons opstellen ten opzichte van dit Duitse keizerrijk? Samenwerken misschien? Of uiteindelijk bondgenoten worden?

Opdrachten bij hoofdstuk 9

Opdrachten bij 9.1

1. Argument 1. Oorlog met Frankrijk ligt op de loer (revanche na Frans-Duitse oorlog met het verlies van Elzas Lotharingen.

Argument 2. Ligging van Duitsland, ingeklemd tussen Frankrijk en Rusland (mogelijkheid tot tweefrontenoorlog)

2. - de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;
- de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;

2.1. Realpolitik, want geen land mocht te sterk worden. Zo werd Afrika, rekening houdend met het machtsevenwicht verdeeld. Zo kreeg België Kongo om te voorkomen dat Fr. zowel als En daar de hand niet op konden leggen in hun streven naar een respectievelijke N-Z verbinding (EN) of een O-W verbinding (FR)

3. Interne sociale onrust: fabrieksarbeiders met lage lonen + liberale fabrikanten wensen meer politieke invloed.

Toenemende spanningen met het buitenland ivm toenemende behoefte aan koloniën voor goedkope grondstoffen en afzetgebieden

3.1. Overzeese imperialisme (ook van Duitsland) met economische, machtspolitieke en culturele motieven → 1898 vlootwet in Duitsland, die aan aantal malen werd uitgebreid → concurrentiepositie van EN in gevaar en sluit verdrag met Fr en Rusl sloot zich hierbij aan = Triple Entente. → Antwoord van Duitsland was ook een bondgenootschap met O-H en IT in de Dreibund → twee machtsblokken die met elkaar een wapenrace houden = oplopende spanningen.

4. Sterke hiërarchie in rangen en standen.

4.1. - de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.

- de opkomst van emancipatiebewegingen

5. →

5.1 Het Duitse keizerrijk was op het zelfde moment modern (= discontinu), maar tegelijkertijd ook reactionair (= terug verlangen) / conservatief (= behoudend).

Vb. industrialisatie leidde tot economische welvaart, maar de industriëlen kregen geen politieke macht.

5.2 parlementair systeem – absolute monarchie

Snel industrialiserend – maatschappelijk gedomineerd door een agrarische aristocratie

Overwegend burgerlijk – sterk militaristisch

Feodaal – bureaucratisch

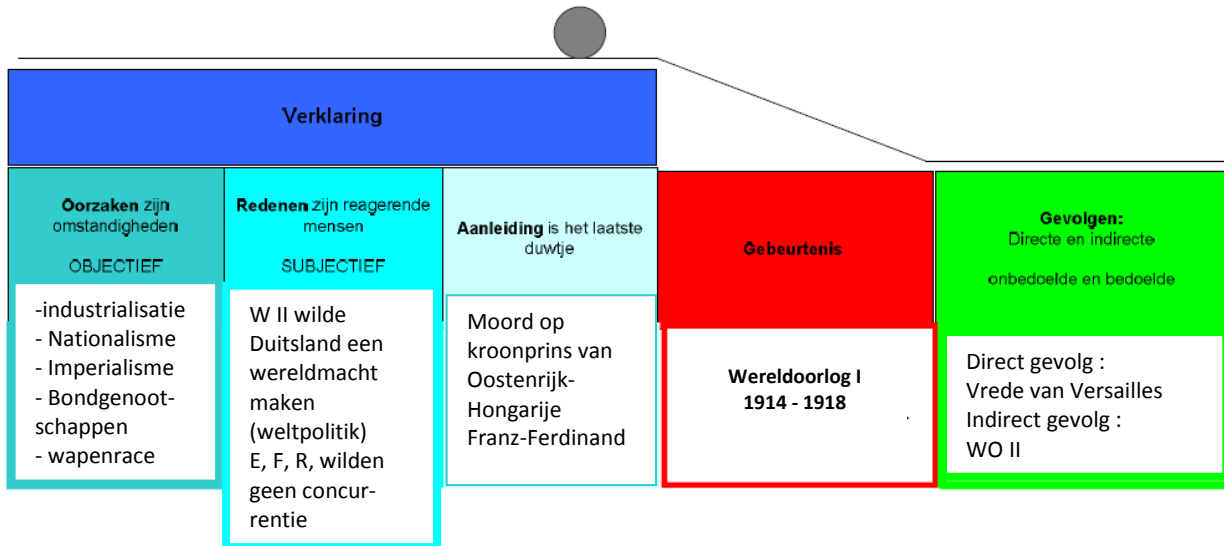
Vroeg een verzorgingsstaat – fel anti-socialistisch

5.3

Parlementair systeem versus absolute monarchie	Indirecte democratie versus monarchie op basis van absolute macht van een autocraat
Industriële samenleving versus pre-industriële samenleving	Samenleving waarop de economie gebaseerd is op basis van het voornaamste middel van bestaan, de industrie versus een samenleving op basis van

	handel, landbouw en nijverheid.
Modern versus antirevolutionair	Moderne samenleving, waarin grote veranderingen een belangrijke rol spelen versus een samenleving die juist tegen grote veranderingen is.

6..

6.1 zie schema

6.2 Zie schema

7. De vlootwet kan gezien worden als een gevolg van de Weltpolitik. De Weltpolitik was gebaseerd op een sterke militaire macht die kon bijdragen aan de uitbreiding van het Duitse rijk. De Vlootwet zorgde voor een uitbreiding van de vloot, zodat geconcurrereerd kon worden met Engeland / koloniën konden worden ingenomen.

Weltpolitik zet Duitsland als grootmacht op de kaart. Het aanzien van een grootmacht werd vooral ook bepaald door het bezit van koloniën. Deze koloniën liggen overzee in de werelddelen Afrika en Azië. Vandaar is een sterke vloot ook noodzakelijk, niet alleen om koloniën te verwerven, maar ook om koloniën te behouden en de handelsvloot te beschermen.

8. D = Bismarck, rijkskanselier onder keizer Wilhelm II van 1871 - 1888, die realpolitik bedreef, het handhaven van het machtsevenwicht. Het streven naar koloniale bezittingen levert internationale spanningen op
 A = Wilhelm II, de tweede keizer van Duitsland van 1888 - 1918, die de realpolitik omhoog naar Weltpolitik om met behulp van een vlootwet de uitbreiding van het Duitse keizerrijk met overzeese gebieden mogelijk zou maken

C = Onderdeel van het Von Schlieffenplan, de aanval op Frankrijk via België (1914) dat zich neutraal had opgesteld in de aanloop naar WO I

B = Duitsland had WO I verloren. Er heerste gebrek aan primaire levensmiddelen door de Gealeerde blokkade van de Duitse havens. In Duitsland dreigde een burgeroorlog (november 1918) tussen sociaaldemocraten (SPD'ers) aan de ene kant en de politieke elite onder keizer Wilhelm II, Op het moment dat Wilhelm II vluchtte naar Nederland riep de sociaaldemocraat Scheidemann de republiek uit. Zie H 11.2.

9. Bij 1ste deel van de vraag:

- De Weltpolitik was gebaseerd op een sterke militaire macht die kon bijdragen aan de uitbreiding van het Duitse rijk. De Vlootwet zorgde voor een uitbreiding van de vloot, zodat geconcurrereerd kon worden met Engeland / koloniën konden worden ingenomen

Bij 2de deel van de vraag:

- Door de Vlootwet / het uitbreiden van de Duitse vloot voelde Engeland zich bedreigd en werden er militaire bondgenootschappen gesloten tegen Duitsland / ontstond er een militaire wedijver die uitmondde in een oorlog

10. Voorbeeld van een antwoord: De Akense paltskapel van Karel de Grote legaliseert de Duitse claim op de purematie van Duitsland in Europa.

Opdrachten bij hoofdstuk 10 Nederland in de tweede helft van de 19de eeuw

Opdrachten bij 10.1

1. – de overschakeling van niet-gemechaniseerde productie naar gemechaniseerde productie
 - industriële revolutie is de overgang van een agrarisch-stedelijke naar een industriële samenleving
- 1.1 eerste
- 1.2 tweede

Organisatie	kenmerken	Economisch systeem	Aandrijfkracht
Ambacht	Hoog geschoolde handwerkslieden Kleine werkplaatsen Werktuigen eigendom ambachtsman	handels kapitalisme	Spier-, wind- en waterkracht
Nijverheid	Overgangsvorm tussen ambacht en industrie Laag geschoolde arbeidskrachten Grote werkruimten of huisnijverheid Werktuigen eigendom van koopman-ondernemer	handels kapitalisme	Spier-, wind- en waterkracht
Industrie (v.a. 1870)	Loonarbeiders Machines Fabrieken	Industrieel kapitalisme	Stoom (later: benzine, diesel, gas, olie, elektriciteit)

2.1 ambacht: kleine werkplaats, weinig arbeiders, (geen machines)

2.2 geen fabriek: geen machines,
geen nijverheid: kleine werkplaats

3. kapitalisme: bedrijven privébezit. eigenaars eigenaar van het eindproduct, dat bij verkoop winst oplevert.

4. technisch = werktuigen, aandrijfkracht
organisatorisch = hoe / waar de productie is georganiseerd,
economisch = vraag en aanbod,
juridisch = wie verschaffen het kapitaal, wie zijn eigenaars,
sociaal = arbeidsverhoudingen / arbeidsomstandigheden,
cultureel = mentaliteit, sfeer

4.1 Stel zelf deze vragen!!!!

Opdrachten bij 10.2

5. - Losmaken van de macht van een andere, machtigere groep, die geen ruimte geeft aan zelfontplooiing.
- Opkomen voor verbetering van welvaart en welzijn van de eigen groep

6. Gerefomeerden (de Kleine Luyden)

Katholieken

Arbeiders

Vrouwen

7. Beconcurreren: tegengestelde belangen, zij worden elkaars concurrent (bv. Burgerlijke vrouwen wilden emanciperen door het recht te willen hebben op arbeid, maar het belang van de arbeidersvrouwen was om

juist dankzij een gezinsinkomen van de man hun werk in de fabriek op te kunnen zeggen en huishouden te gaan doen en hun kinderen op te voeden

Samenwerken kun je zien als er een gezamenlijk belang is, bv. De schoolstrijd = willen strijden voor financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder (christelijk) onderwijs. Hier hadden zowel de katholieken als de protestanten belang bij. Dus trokken zij in deze kwestie gezamenlijk op.

8. + 8.1 + 8.2 Maar zij moeten wel in staat zijn om emancipatie te **kunnen** laten plaatsvinden. Daarbij zijn zij afhankelijk van economische ontwikkelingen (ind.rev. doorbrak de standenmij., verhoogt de welvaart, vraagt nieuwe arbeidskrachten en maakt communicatie gemakkelijker) en politieke ontwikkelingen (politieke vrijheid dankzij grondrechten in de liberale grondwetsherziening), die het streven naar emancipatie mogelijk kunnen maken.

Bijvoorbeeld dat ondernemers de noodzaak gaan inzien om hun arbeiders meer loon te gaan betalen, waardoor hun omzet kan gaan stijgen. Want dankzij die hogere lonen worden arbeiders ook consumenten. Daarnaast moet men in de politiek het belang van die groeiende groep arbeiders ook gaan inzien. Politieke partijvorming kan daarbij helpen. Dat noemen we **voorwaarden**.

Op het moment dat zich een charismatische leider als Troelstra voor de arbeidersbeweging (leider met grote uitstraling) zich aan het hoofd stelt van een emancipatiebeweging kan **het laatste zetje** worden gegeven (**de aanleiding**), want de beweging heeft nu een gezicht om zo daadwerkelijk het emancipatieproces op gang te brengen. Is het proces eenmaal op gang gekomen dat noemen we de **gebeurtenis**.

- 8.3 Dankzij de liberale grondwetsherziening van 1848 hadden de Liberalen alles wat men op dat moment kon wensen.
- 8.4 Jazeker, de liberalen hebben in de eerste helft van de 19de eeuw hun emancipatiestrijd gestreden om eindelijk, v.a. de Franse Revolutie, hun economische welstand politiek te kunnen verzilveren. Zij orofiteerden van de burgerlijke revoluties in 1848 die overal in Europa uitbraken.

Emancipatie van katholieken

9 Ideologie gebaseerd op geloofsovertuiging

9.1 Katholieken, gereformeerde protestanten (en later hervormde protestanten)

10 Als reactie op de vervolging van de protestanten onder koning Filips II van Spanje voor de Nederlandse Opstand. Deze vervolging was één van de oorzaken voor het ontstaan van de Nederlandse Opstand.

11 Profiteren van de godsdienstvrijheid voorkomende uit de liberale grondwetsherziening → herstel van kerkelijke hiërarchie.

11.1 de April beweging

11.2 Schoolstrijd

11.3 Financiële gelijkstelling

12 →

12.1 'bezweren' geeft aan dat hij tegen de geest van de grondwet in wil handelen. Hij kiest hiermee partij.

12.2 Zij zijn verantwoordelijk (koning is onschendbaar) en trekken daar hun conclusie uit.

12.3 Nee, hij moest zich nu schikken naar een grondwet, waarvan hij stelde dat hij zich daar niet in kon vinden (mijn handen zijn gebonden, al toen hij aantrad). Bekende uitspraak van Willem III: *zo kan ik niet regeren*.

13 1853 herstel kerkelijke hiërarchie

1891 Rerum Novarum

1926 RKSP

13.1 Rerum Novarum

13.2 Emancipatie van de Nederlandse katholieken

13.3 Schaepman

14 Xxx

14.1 De vragen bij deze bron zijn 28.2 t/m 28.4!

Emancipatie van gereformeerde 'kleine luyden'

- 15 Angst voor katholieke kerk (met de samenvoeging noord – en zuid Nederland protestantse vorst geschrappt) en tegen ideeën van Franse Revolutie (in praktijk door patriotten, de voorlopers van de liberalen)
 - 15.1 Groen van Printerer
 - 15.2 Eerste 'verre van het volk' = conservatief; tweede streven naar politieke betrokkenheid van de kleine luyden door een politieke partij ARP
 - 15.3 Abraham Kuyper
 - 15.4 Grote groep protestantse winkeliers, ambachtslieden en werklieden
 - 15.5 De macht van het getal.

- 16 De samenleving bestaat uit gelovigen en ongelovigen. Samenwerking (coalitie) tussen de gelovigen is noodzakelijk, maar mag alleen aan de top plaatsvinden.
 - 16.1 ontstaan vanuit anti-katholieke gevoelens.
 - 16.2 Alleen door samenwerking kunnen de beide groepen komen tot resultaat
 - 16.3 Toelichting: Dort = de synode (protestantse kerkvergadering), De Standaard is de gereformeerde krant. De vertegenwoordiger van de kleine luyden spreekt met een katholieke geestelijke, vertegenwoordiger van de RKK.

- 17 Gereformeerden en hervormden
 - 17.1 verklaring van de kleuren in het schema: oranje staat voor de Nederlandse confessionelen, geel is de kleur van de RKK en groen is de kleur van de protestanten.

Emancipatie van vrouwen

- 18 de beweeging die opkomt voor gelijke rechten van man en vrouw in de samenleving.
 - 18.1 Xxx

- 19 Staatsrechtelijke gelijkheid = mogen kiezen = actief kiesrecht
 - Juridische gelijkheid = handelingsbekwaamheid = contracten mogen tekenen
 - Gelijke onderwijskansen = toegang tot elke opleiding
 - Toegang tot de arbeidsmarkt = betaalde arbeid
- 20 Ook vrouwen hebben ook sexualiteit, tegen de dubbele moraal.
 - 20.1 Binnen confessionele kringen vrouw juist uit arbeidsproces, want dat zijn onjuiste en onzedelijke situaties.
 - 20.2 Andere rol: vrouw is huisvrouw en moeder
 - 20.3 Hoger opgeleid, dus betere banen en mogelijkheid tot het inhuren van hulp.

- 21 B,c,d en g eisen voortkomende uit de kring van vrouwen uit de hogere burgerij
 - 21.1 De wet mag geen onderscheid maken op basis van sekse; a, en f ondersteunen dat het voor alle vrouwen geldt ongeacht tot welke klasse zij behoren.
 - 21.2 Verschilargumenten, want
 - 21.3 De tekst uit de tijd van de Franse Revolutie: Wat is de Derde Stand? Niets, van Abbé de Seyès (zie schrift bij Eureka 2hv Franse Revolutie)

Emancipatie van arbeiders en het sociale vraagstuk

- 22 Zorg was geen overheidstaak, maar liefdadigheid, zij waren gevoelig voor werkloosheid, ziekte en ongeval

- 23 1857 – 1876 m.n. de pre-industriële periode in de tabel = stijging voedselprijzen
 - 23.1 1876 – 1896 start industriële samenleving = daling voedselprijzen
 - 23.2 -34% daling van voedselprijs
 - 23.3 -37% daling van aan voedsel besteed bedrag

23.4 +10%

23.5 Hoeveelheid voedsel steeg, terwijl het besteed bedrag en de voedselprijs omlaag gaat.

24 →

24.1 Het grootste verschil is te zien tussen ongeschoolden in de grote steden en de geschoolden in de grote steden. De ongeschoolden besteden procentueel meer aan voedsel (42.1%), dan de geschoolden (40.8%). De geschoolden besteden 18.4% en de ongeschoolden besteden 22.4% van hun inkomen. Bij overige uitgaven geven de ongeschoolden 35.5% aan overige uitgaven en de geschoolden geven 40.7% aan overige uitgaven.

25 Opvattingen sociale kwestie + 26 oplossing sociale vraagstuk

Socialisten / links	Confessionelen / centrum	Liberalen / rechts
Sociale kwestie is een taak van de overheid	Overheid is evenwichtsbewaker	Geen overheidsstaak
Staat zorgt voor gelijke verdeling van de welvaart	Staat zorgt ervoor dat het verschil niet te groot wordt	Gelijke kansen voor iedereen
Arm en rijk opheffen	Verskil arm – rijk ligt opgesloten in de Gods schepping	Verskil arm – rijk = stimulans om het beter te krijgen of om het goed te blijven hebben
Productiemiddelen in handen van de staat (de gemeenschap = iedereen)		Productiemiddelen privébezit
Economisch systeem = socialisme → gelijkheid	Tegen socialisme en kapitalisme. Nivelleren door: Solidariteit = christelijke naastenliefde = deel afstaan aan de armen	Economisch systeem = kapitalisme → streven in eerlijke concurrentie naar zo groot mogelijke winst
Arbeiders organiseren in vakbonden	Confessionele arbeiders organiseren in vakbonden	
Klassenstrijd (= strijd tussen kapitaal en arbeid)	Overleggen, geen strijd	

26.1 xxx

27 →

27.1 parlementaire enquêtecommissie interviewt een fabrieksarbeider over kinderarbeid in zijn pottenfabriek

27.2 - geschreven = tekst

- primair = geïnterviewde is ooggetuige
- informatief = arbeider staat onder ede.

27.3 ja, de bron is betrouwbaar, zeker gezien het feit dat de geïnterviewde onder ede staat.

28. Donkere kleuren, armoede van de gezichten af te lezen, titel 'de aardappeleters', de mensen aten voornamelijk zetmeel en geen vitamines = eenzijdig en dus ongezond.

28.1 Van Houten behoorde tot een stroming binnen het liberalisme, het progressieve liberalisme. De meerderheid behoorde tot het klassieke liberalisme dat er nog steeds van uitging dat de mens volkomen vrij moest zijn. Dus geen hulp van de overheid.

28.2 de paus was niet alleen tegen het liberalisme (niet gebaseerd op godsdienst), maar ook tegen het socialisme, omdat ook deze politieke ideologie niet uitging van godsdienst. Vakbonden worden geleid mannen die leuzen aanleren die staatsgevaarlijk en godsdienstvijandig zijn, volgens de paus.

28.3 Lid van een eigen katholieke vakbond oprichten

28.4 Nee, want lidmaatschap van een socialistische vakbond betekende dat je een slechte katholiek was en je ging in tegen de geestelijk leider van de katholieke kerk met alle mogelijke gevolgen van dien.

- 29 - de opkomst van emancipatiebewegingen;
 - de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.
 [- voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces; **(wordt behandeld in hoofdstuk 12.1)**]

29.1 xxx

29.2 xxx

Historisch thema ‘Duitsland’ 1871 – 1945 vervolg vraag 1 (blz. 127)

Hoofdstuk 11 Wereldoorlog I, 1914 - 1918

Opdrachten bij 11.1 De aanleiding van Wereldoorlog I

1. Aanleiding en directe oorzaak

2.

	Partij 1: ...Geallieerden.....	Partij 2:Centralen.....
Welke belangrijke landen horen daar bij? →	GB, F, RUS, USA	D, Oost-Hong, Turkije

2.1. Nee, idee: hoe sterker je bewapend bent, hoe beter je de ander kunt afschrikken

3. Bejubelen van de macht van de drie bondgenoten / de vriendschap tussen de grote 3 benadrukken

3.1. Kroon / krans; mantels; vloot

4. Aandacht voor de Servische zaak (Groot- Servië)

4.1. als één land in een oorlog betrokken wordt, moeten de bondgenoten verplicht volgen.= sneeuwbaaleffect.

5. Waardoor: - industrialisatie – nationalisme – imperialisme – bondgenootschappen – wapenrace

Wanneer gaat: moord op de kroonprins

6. Bij 1:

- De Weltpolitik was gebaseerd op een sterke militaire macht die kon bijdragen aan de uitbreiding van het Duitse rijk. De Vlootwet zorgde voor een uitbreiding van de vloot, zodat geconcurrereerd kon worden met Engeland / koloniën konden worden ingenomen 1

Bij 2:

- Door de Vlootwet / het uitbreiden van de Duitse vloot voelde Engeland zich bedreigd en werden er militaire bondgenootschappen gesloten tegen Duitsland / ontstond er een militaire wedijver die uitmondde in een oorlog

7 →

7.1 De Franse Revanche = Duitsland werd hard aangepakt na het verlies van WO I, deze harde aanpak maakte het verlies van de Frans-Duitse oorlog en de vernedering van het uitroepen van het nieuwe Duitse keizerrijk in de Spiegelzaal van Versailles goed.

7.2 Het Duitse nationalisme (natiestaat) werd verder aangewakkerd door het ‘Dictaat zonder genade’, zoals het verdrag van Versailles genoemd wordt in de krant. Duitsland moest stikken of slikken!

Opdrachten bij 11.2 Wereldoorlog I, d e gebeurtenis

8. 4- 2 - 5 - 6 - 3 - 1

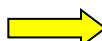
- 9 “*To make the world safe for democracy*” is een uitspraak van president Wilson van de VS. Verder staat er in de bron “*de huidige oorlog der Duitsers tegen het handelsverkeer*” duidt op de afgekondigde algemene duikbotenoorlog door de Duitsers, waarmee zij de aanvoer van wapens e.d. van de VS naar de Geallieerde landen Engeland en Frankrijk wilden tegen gaan. Het kan niet anders dan dat de uitspraak komt van de Amerikaanse president Wilson, waarmee hij de oorlog aan Duitsland verklaarde.

Opgaven bij 11.3 De vrede van Versailles

- 10 a. Zelfbeschikkingsrecht van volken is het recht dat volkeren van de hele wereld toelaat te bepalen onder welke soevereiniteit ze vallen.
b. negatief, zeepbellen
c. negatief, want de Europese landen dachten in termen van de ‘winner takes it all’ en verliezers hebben niets te vertellen.
d. Het standpunt van de cartoonist komt overeen met die van Frankrijk en Engeland en niet met die van de VS. De VS (m.n. de president Wilson) was een idealistisch wereld- en mensbeeld. Engeland en Frankrijk hadden een meer machtpolitiek standpunt.
- 11 →
- 11.1 grondverlies – verlies van koloniën – 100.000 legermachappen – verlies van vloot – herstelbetalingen – alleen schuld
- 11.2 Vanuit Duits perspectief. Je kijkt vanuit de ter dood veroordeelde man, door hem centraal in het midden te plaatsen met zijn rug naar de kijker.
- 11.3 Ja die is in overeenstemming, want Wilson staat nog met zijn handen te gesticuleren en wil de onthoofding nog tegen gaan. Hij stond dan ook voor **peace without victory**. Maar hij staat met lege handen en kun het kennelijk niet tegen gaan. De meest fanatieke ant-Duitse ‘rechter’ is Clemenceau, de man, die maar één gedacht had, namelijk **revanche**. Hij heeft dan ook het touw al in zijn hand en ook Lloyd George staat aan de andere kant van de guillotine klaar.

Opgaven bij 11.4 De gevolgen van 1919

- 12 Kaartopdracht xxx

 Gele pijlopdrachten!!!!!!!!!!!! Zelf doen

Geef dan ook antwoord op de vraag: **Wat betekende de vorming van het Duitse keizerrijk voor het machtsevenwicht tussen de Europese grootmachten, 1871 – 1818?**

Hoofdstuk 12 Nederland in het Interbellum, jaren 20

Opgaven bij 12.1 De revolutie die niet doorging (1900 – 1918)

1. Verzuiling is het verschijnsel, dat bevolkingsgroepen hun leven leiden in van elkaar afgezonderde leefwerelden
- 1.2 katholieken, gereformeerden, sociaal-democraten, (liberalen)
- Emancipatie houdt in, dat groepen strijden voor gelijke rechten en kansen. Emancipatie leidde tot verzuiling om de strijd krachtiger te kunnen voeren.
- Je werd geboren binnen de zuil, je trouwde en stierf binnen de zuil. Je ging naar de school van je zuil. Je was lid van de culturele verenigingen (sport, muziek, enz.) van de eigen zuil. Je werd lid van de vakbond (arbeiders) of belangenorganisatie (boeren, winkeliers, vrouwen, enz.) van de zuil. Je las de kranten en tijdschriften die bij je eigen zuil hoorden. Je kocht bij voorkeur bij winkels waarvan de eigenaren tot de zuil behoorden. Je stemde op de politieke partij die bij de zuil hoorde.

2 + 2.1 en 2.2

Strijdpunt	Liberalen	Confessionelen	Sociaal-democraten
kiesrechtstrijd	Kiesrecht alleen voor mannen met goede opleiding en / of financieel onafhankelijk	Uitbreiding kiesrecht	Algemeen kiesrecht
schoolstrijd	Openbaar onderwijs	(financiële) gelijkstelling openbaar en bijzonder onderwijs	Openbaar onderwijs
Sociale vraagstuk	Geen staatsbemoedening; vrije markt	Sociale wetgeving voor bescherming en verbetering lot armen	Socialisme d.m.v. algemeen kiesrecht

3 Om een meerderheid te kunnen krijgen.

3.1 De economische blokkade in WO I

3.2 grondwetswijziging 1917 (PACIFICATIE): confessionelen stemmen toe in algemeen kiesrecht, sociaal-democraten en liberalen stemmen voor financiële gelijkstelling openbaar en bijzonder onderwijs.

3.3 Troelstra geloofde dat de arbeiders in Nederland ook klaar waren voor een revolutie (net als het leek in Duitsland op dat moment en in 1917 in Rusland). Vandaar dat hij niet mee wilde werken aan het compromis. Dat zou namelijk betekenen dat de revolutie eventueel niet zou kunnen doorgaan.

Troelstra had de signalen in de samenleving verkeerd 'gelezen'. Voor hem betekende dat hij politiek gezien geheel had afgedaan, zelfs zijn eigen partij steunde hem niet eens.

Voor de partij, de SDAP, betekende dat voor een lange tijd (tot 1939!) geen andere partij meer wilde samenwerken met de SDAP.

4 modernisering (discontinuïteit) en continuïteit (kolonialisme en dienstensector)

Xxx

Opdrachten bij 12.2

5 →

5.1 A:3 B: 7 C: 0

5.2 A:4 B: 4 C: 2

5.3 C krijgt ook zetels (22% van de stemmen)

5.4 A en B gelijke zetels, maar B heeft 43 % tegen A 35 %

6

	districtenstelsel	Stelsel van evenr.verteg.
voordeel	Duidelijke winnaar(-s) / minder compromissen	Eerlijkere verdeling zetels / ook kleine stromingen krijgen kans
nadeel	Kleinere stromingen worden niet of onvoldoende vertegenwoordigd	Geen duidelijke winnaars / coalities vereist

7 →

7.1 de personen die op dezelfde kandidatenlijst zijn verkozen (voorbeeld: alle personen die op de RKSP-lijst zijn verkozen in de Tweede Kamer vormen de RKSP-fractie)

7.2 4

7.3 KONING + KABINET

7.4 kamerfracties (gaan onderhandelen) op initiatief van de Koning(-in)

7.5 geen directe

7.6 ze kiezen de kamerfracties

- 8 hoe komt het dat? = oorzaak + reden
 oorzaak: grote betekenis geloof en kerk / sterke zuilen
 reden: gelovigen willen op geloofspartij stemmen (60 %)
- 8.1 onenigheid over:
 1. het verleden (protestanten zien katholieken als vijanden)
 2. protestantse opvatting: soevereiniteit in eigen kring staat tegenover katholiek corporatisme
Protestanten	katholieken
Soevereiniteit-in-eigen-kring	corporatisme
Staat mag zich niet met soevereine kringen bemoeien	Staat coördineert de kringen (corpora)
- 9 wijziging kiesstelsel; geen zuil als machtsbasis
- 10 1. verzuiling houdt confessionele arbeiders tegen om op SDAP te stemmen;
 2. fout van Troelstra: mislukte revolutieopgave
- 10.1 SDAP wordt als onbetrouwbaar gezien (revolutie is niet democratisch)
 Breuk met radicale socialisten (communisten o.a.) definitief
- 10.2 Katholieken hechten meer betekenis aan rol van de staat
- 11 Zoek op in de tekst. Het staat er letterlijk in!

Opdracht bij bronopdracht:

Voor een deel spontaan, als je kop van de krant mag geloven, maar ook van geregiseerd (in scene gezet), want 'het uitspannen van de paarden was de vorige dag reeds geoefend, staat er naast de foto.

Historisch thema 'Duitsland', 1871 – 1945 [vraag 2] Pag. 146/147

Leer en bestudeer deze pagina's = ken de kenmerkende aspecten en de bijbehorende voorbeelden!!!!

Hoofdstuk 13 De republiek van Weimar, 1919 - 1933

Opdrachten bij 13.1

1. Van monarchie naar republiek met een grondwet
- 2.

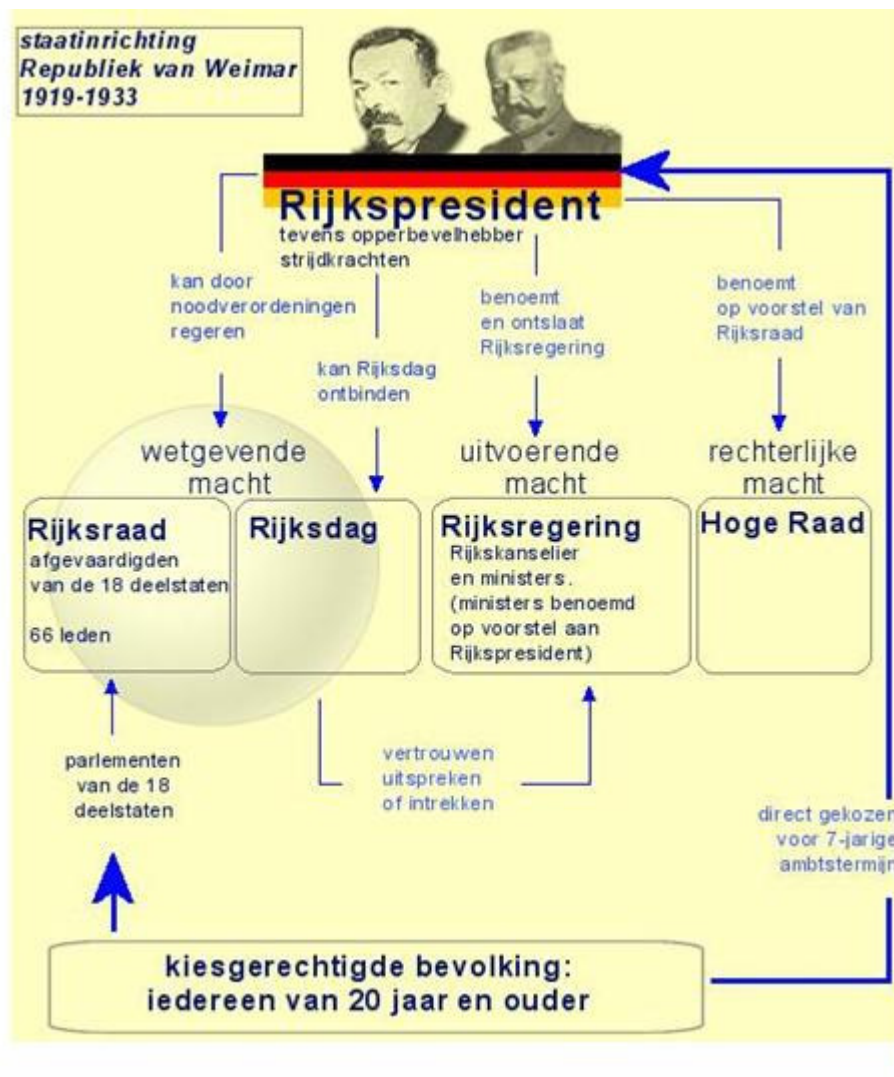
Tegenstanders van Republiek van Weimar	Wat wilden zij?
Adel + legerofficieren + oude bureaucratie	Herstel keizerrijk; behoud autoritaire staat
Communisten	Revolutie naar sovjet-model

3. →
- 3.1. Fransen bezetten Ruhrgebied. Duitse regering roept op tot proteststaking. Betaalt lonen door, drukpersen aan voor geld: inflatie = hier geldontwaarding door geldschepping
- 3.2. inflatie
- 3.3. geld verdienen is niet handig in de vorm van nietswaardig geld. → ruilhandel = betalen in 'natura'.
4. Enerzijds om Duitsland weer in staat te stellen om hun herstelbetalingen aan Engeland en Frankrijk te voldoen.
 Anderzijds konden Engeland en Frankrijk hun oorlogsschulden aan de VS met behulp van de ontvangen herstelbetalingen van Duitsland voldoen.

5. →
- 5.1. Links
- 5.2. Het kapitalisme werd bedreigd. De kapitalisten aan de vergadertafel (te herkennen aan de hoge, zwarte hoed, was de oorzaak en dus voldoende reden voor de kapitalisten om 'links' harder aan te pakken.
6. Er staat in de tekst: "nu het eindelijk beter ging met Duitsland, werd het ook rustiger in op politiek gebied." Zo ontstond er de situatie dat de Duitsers tevreden werden met de democratische republiek van Weimar.

Opdrachten bij 13.2

7. Amerikaanse leningen aan D in kader van Dawesplan werden opgevraagd
8. →
- 8.1. Duitsland en VS
- 8.2. Nee, Duitsland afhankelijk van de leningen via het Dawesplan. Als die leningen opgevraagd worden zakt Duitsland weg in een economische depressie; VS had tijdens de jaren twintig veel geproduceerd maar geconsumeerd op krediet- en afbetaling (zelfs aandelen!), dus eigenlijk was het een schijnwelvaart. De oorlog in Europa zag men als een gelegenheid om door veel wapens te lenen of te verkopen op afbetaling tijdens de oorlog. En na de oorlog veel geld geleend met het Dawesplan.
- 8.3. Dat het economisch goed gaat met de SU (economische groei), want
- 8.4. **Toen:** Geen uitkeringen; directe armoede **Nu:** recht op WW = wel teruggang in inkomen
9. Uitschakeling democratie, want gekozen parlement kan niet controleren / kan geen wetten maken.
10. →
- 10.1. Dit kan alleen maar in de jaren twintig gemaakt zijn. In de jaren dertig is er geen vrijheid van meningsuiting (censuur) meer. Met het aan de macht komen van Hitler als dictator (1933) is er sprake van een totalitair régime, waarin de staat alles controleert.
- 10.2. Subjectieve bron, dus hoog = grote mate van beïnvloeding door een politieke mening. In dit geval van de sociaaldemocraten. Zij kwamen op voor de arbeidersklasse en zagen het nationaal-socialisme als een ideologie die de arbeiders opoffert voor het nationaalsocialistische ideaal, (in het symbool van het hakenkruis waar de arbeider aan vastgeketend zou worden).
- 10.3. Zie 10.2
11. →
- 11.1. Bij 1:
- De nationaalsocialisten beginnen de vervolging van de joden met het isoleren van hun joodse medeburgers van de rest van de bevolking (waardoor ze uiteindelijk deze bevolkingsgroep zonder veel tegenstand weg konden voeren), wat uit de bron blijkt als bezoek aan joodse winkels wordt tegengegaan 2
- Bij 2:
- Het thema van de tentoonstelling "Ein offenes Geheimnis" wordt in de anekdote goed weergegeven, omdat hoewel er iets verschrikkelijks gebeurt (de boycotactie/discriminatie/begin Jodenvervolging), er toch geprobeerd wordt de schijn van normale (menselijke) verhoudingen op te houden, want de joodse winkelierster biedt haar kwelgeesten thee aan / de SA-mannen onderbreken hun actie voor een kopje thee bij de joodse winkelierster.
12. →
- 12.1. Enerzijds wel: (zie schema op volgende pagina). De rijkspresident werd direct gekozen = democratisch
- 12.2. Anderzijds niet, want Von Hindenburg regeerde de laatste jaren met 'noodverordeningen', waarmee hij het parlement omzeilde. = ondemocratisch

- Geef nu antwoord op de vraag: Welke factoren leidden tot de ondergang van de Republiek van Weimar, 1919 – 1933)!!!!!!!!!!!!
- Voor uit!!!!!!!!!!!!

Hoofdstuk 14 Nederland in het Interbellum; de jaren '30

Opdrachten bij 14.1: de wereldcrisis ook in Nederland

1

- de crisis in de landbouw
- de overproductie in de industrie
- de financiering van aandelen met geleend geld.

22 waardevermindering t.o.v. het buitenland

2.1 er hoeven bijvoorbeeld minder guldens betaald te worden voor het pond (als het pond vermindert in waarde, stijgt de waarde van het buitenlands geld)

2.2 Xxx

2.3

- minimumprijzen voor landbouwproducten en vernietigen van landbouwoverschotten
bezuinigen op de overheidsuitgaven

- lagere lonen en lage steunuitkeringen
- instelling van een Werkfonds voor Openbare Werken.

3 minister-president (5 x) namens de ARP

3.1. maatregelen gaan niet uit van bestrijding van de crisis, maar van aanpassing van de overheid aan de crisis

3.2. regering neemt geen maatregelen om mensen banen te geven. De economie wordt niet gestimuleerd.

3.3. niet actief ingrijpen = liberaal

4 werkloosheid: daling van inkomen; rijwielplaatje, steun is een gunst

4.1. stempelen

4.2. overbelaste moeder: naai- en verstelwerk; kinder lopen in 'krijgertjes'; vader is somber/ wanhopig op zoek naar werk/ geen tijd voor zijn gezin/ staat lang te wachten in de rij voor het stempellokaal

4.3. stempalkaart = objectief; krantenartikel = informatief, foto = informatief / subjectief

4.4. Het krantenartikel is weliswaar niet objectief, maar levert op basis van journalistiekonderzoek het meest bruikbaar; daarna komt de stempelkaart omdat dat een objectieve bron is die aangeeft hoe vaak per week een werkloze naar het stempellokaal moest komen.

4.6 xxx

4.7 Een gunst. Stempelen

5 →

5.1 netto-investeringen dalen nog; werkloosheid stijgt nog; staatsfinanciën nog negatief;

5.2 productie stijgt weer; invoer en uitvoer stijgen; groothandsprijzen stijgen; aandelenkoersen stijgen. Kortom: 1935 is dieptepunt.....

Opgaven bij 14.2 Crisis brengt katholieken en sociaaldemocraten tot elkaar

6 rol van de overheid: RK: + Prot: -

6.1 - rol van overheid = liberaal

6.2 + rol van overheid

7 beweging naar midden (centrum): = centrum-links

7.1

Voorstel Plan van de Arbeid	Wél socialistisch, niét socialistisch
1 systematische werkloosheidsbestrijding, openbare werken	Wél: werkgelegenheid is zaak van overheid Niet: openbare werken alleen is een tijdelijk middel, geen structureel (blijvend) middel
2 verlaging vaste lasten	Wel: ten koste van kapitaalbezitters Niet: kapitaalbezitters blijven hun kapitaal houden
3 lastenverlichting lagere inkomens	Wél: keuze voor lagere inkomens Niet: kapitaalbezitters blijven bezitters; ongelijkheid niet principieel aangepakt
4 40-urige werkweek; verlenging leerplicht	Wel: keuze voor arbeiders Niet: positie arbeiders niet principieel veranderd
5 nationalisatie DNB en grote monopoliebedrijven	Wél: nationalisatie is dat bedrijven eigendom van de staat worden Niét: socialisme wil álle bedrijven nationaliseren
6 samenwerking (ordening / klassenvrede) werkgevers, werknemers en regering	Wél: rol van de overheid (staat) Niet: staat bemiddelt, maar laat werkgevers hun positie houden. Socialisme kiest voor klassenstrijd en revolutie

8

8.1 Laat bevolking / de economie aan lot over (aanpassing = laten verzuipen)

8.2 de SDAP laat de overheidsuitgaven stijgen; speelt sinterklaas op kosten van belastingbetaler

Opdrachten bij 14.2 De crisis en de crisis in de democratie

- 9 Eén van de oorzaken van WO I was het nationalisme, de overdreven liefde voor eigen volk en vaderland. en de kunstenaars van kunststroming De Stijl waren juist tegen dat naar binnen gerichte nationalisme, gebonden aan afkomst. Dus meer kijken naar wat je bindt dan naar waarin je van andere volken verschilt.
- 9.1 Om dat internationale te benadrukken koos men voor strakke lijnen om de ontwerpen, schilderijen etc zo helder mogelijk te krijgen en door kunnen dringen tot de essentie. Die essentie, van wat bv. een stoel is, als de stoel van Rietveld (zie afb. boek) zal dan ook door iedereen over de hele wereld worden herkend als stoel. Terug naar de algemene essentie der dingen koos men dan ook voor de primaire kleuren (rood, blauw, geel)
- 10 economische crisis doet vertrouwen verliezen in politiek. Als de politiek geen oplossing biedt dan is de democratie de schuld. Politiek praat alleen maar, doet niets
- 11 verzuiling; parlementaire democratie
- 11.1. verzuiling = groepsbelang = geen nationale eenheidspolitiek
- 11.2 Parlementaire democratie: overleg, compromissen i.p.v. daadkracht en duidelijke keuzen
- 12 Anton Mussert
- 12.1 boeren/middenstanders. Boeren/middenstanders: kleine bezitters worden door grote bezitters weggeconcurrerd; werklozen zijn de dupe, maar andere arbeiders hebben wél werk. Dus: verdeel en heers: stemmen weghalen van liberalen/confessionelen (kleine bezitters/boeren)
- 12.2 arbeiders: gebruik maken van angst voor werkloosheid geeft kans op stemmen weghalen bij sociaal-democraten
- 13 Mussert: Leider NSB; antisemitisme: jodenhaat; WA= terreurgroep (Weer-afdeling naar voorbeeld Duitse SA); Hitler: voorbeeld
- 13.1 B, C, A
- 13.2 Joden zijn kapitalisten, vijanden van zowel het westen als het oosten
- 13.3 gericht op internationalisme (verspreid over de wereld), joden houden zich afzijdig (eigen ras en cultuur)
- 14 - vet – semitische neus in een puitig gezicht – lepels vorken - papiergeld – uit eten → de eetlust van de jood is onverzadigbaar te zien aan zijn figuur en het bestek en het geld. Hij perst mensen uit!
- 14.1 Uit een stereotype (zogenaamde kenmerken door velen herkend) komt een vooroordeel voort.
- 14.2 Een stereotype kan leiden tot een vooroordeel, omdat stereotype kenmerken gezien worden bij een kleine groep (minderheid) en dan kan het uitgroeien tot het afwijzen van die minderheid.
- 15 neerslaan Jordaanoproer: neerslaan oproer Zeven Provinciën; uniformverbod en ambtenarenverbod ook tegen communisten gericht. NSB en CPH op één lijn gesteld
- 15.1 uniformverbod en ambtenarenverbod

Historisch them'Duitsland', 1871 – 1945 [vraag 3]

Leer pag. 165: de kenmerkende aspecten en de voorbeelden

Zoek de omschrijvingen van de personen op pag. 166 op

Hoofdstuk 15 Het ontstaan en de ondergang van Nazi-Duitsland

Opdrachten bij 15.1 Nationaalsocialistische ideologie

1. beeldelementen: geld in de rechterhand : joden worden afgebeeld als kapitalistische uitbuiters; hamer en sikkel (SU): joden worden afgebeeld als communisten/ joden doen zich voor als arme communisten – dit duidt op onbetrouwbaarheid; gezel/zweep: joden worden afgebeeld als onderdrukkers. In alle gevallen gaat het om een aanval op een sterke en verenigde Duitse volksgemeenschap!
- 1.1 Racisme: Volgens de [Conventies van de Verenigde Naties](#) betekent raciale discriminatie "elk onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur gebaseerd op ras, huidskleur, afstamming, of nationale of etnische oorsprong die het doel of effect heeft van opheffing of aantasting van erkenning, genieting of uitoefening, op basis van gelijkwaardigheid, van [mensenrechten](#), en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of enig ander veld van het openbare leven". Op basis van etnische afkomst / biologische kenmerken wordt verondersteld dat mensen bepaalde gedragskenmerken hebben. Op basis van dit vooroordeel menen racisten te kunnen concluderen dat de ene etniciteit beter zou zijn dan de andere.
- 1.2 Antisemitisme: Jodenhaat, discriminatie van joden op basis van afkomst of godsdienst
- 1.3 Veel Duitsers gingen op den duur op de NSDAP stemmen, omdat veel mensen uit de middenklasse zich niet vertegenwoordigd voelden door liberalen of sociaaldemocraten. Zij had veel te leiden gehad onder de inflatie van de jaren 1923 en 1924 en nu was de middenklasse slachtoffer van de werkloosheid, waarbij geen van de 'oude' partijen voor de positie van de middenklasse opkwam. Ook arbeiders en mensen uit de elite kozen op den duur vaak de NSDAP, omdat zij gingen geloven dat alleen deze partij een einde zou kunnen maken aan de ellende.
- 2 Intimidatie: geheime politie op straat: bij stembus en stembureau; poster met waarschuwing: 'stemt Hitler; weest gewaarschuwd'; massaal mensen op straat die met het brengen van de Hitlergroet intimiderend overkomen/ propaganda voor de nazi's; knokploegen op straat.
 - 2.1 Commentaar: door de intimidatie is het ondenkbaar dat Hitler de verkiezingen zal verliezen;
 - 2.2 Nee, de tekenaar maakt zo duidelijk mogelijk dat de Nazi's met hun intimidatie een einde maken aan democratie/ overdrijving/spot.
 - 2.3 De bron is voornamelijk ongeschreven, maar heeft ook tekst in de tekening zelf. Het gaat in eerste instantie dus om een beeldbron; politieke prent/ cartoon
 - 2.4 Subjectief, bedoeld door de tekenaar om mensen te overtuigen van het gevaar van de NSDAP voor de democratie.
 - 2.5 Voor een groot deel wel, in de zin dat rond 40% van de Duitse kiezers voor de NSDAP stemden en voor iedereen in de zin dat iedereen in Duitsland te maken had met de terreur en intimidatie van de Nazi's. Het standpunt van de tekenaar werd natuurlijk niet gedeeld door de Nazi's zelf.
 - 2.6 Bijvoorbeeld: In hoeverre kwam Hitler democratisch aan de macht? Intimidatie van de kiezers leidt tot onbetrouwbare verkiezingsuitslagen.
4. in 1924 en 1930 grote groei zetels;(in 1924 is dit voornamelijk een reactie op de gevolgen van Versailles en hyperinflatie en in 1930 op de economische wereldcrisis en het falende beleid van de regering) . NSDAP groeit in crisissituaties.
 - 4.1 DVP, DNVP, OP: gaan sterk achteruit. Misschien toch ook KPD, DDP SPD (SPD verliest ook aan KPD)
 - 4.2 Objectief: geeft de feiten/ deze feiten zijn controleerbaar
5.
 - a. indoctrinatie
 - b. terreur
 - c. censuur
 - d. propaganda

- 6. →
- 6.1 Niet-joodse kinderen vinden zuivering prima. De joodse kinderen doen toch lelijk en onaardig ; zuivering gaat nogal gemoedelijk en is een 'natuurlijk' proces. Begint al bij kinderen op school.
- 6.2 Joodse kinderen trekken aan de haren van niet-joodse kinderen; de niet-joodse kinderen zijn blij dat de joodse kinderen en leraren verdwijnen
- 6.3 Kinderen zijn het makkelijkst te indoctrineren
- 7. →
- 7.1 Joden uit de samenleving verwijderen
- 7.2 Bron 1 laat zien dat joden tweederangs burgers werden met als doel ze uit de samenleving te stoten en bron twee laat zien dat dit leidde tot geweld tegen joden
- 7.3 Een joodse man die in WO I heeft gevochten wordt anders behandeld dan andere joodse mannen
- 7.4 Het gaat om meer dan vernielde ruiten, maar om geweld tegen de joodse bevolking, net als bij een pogrom.

Opdrachten bij 15.2 De opbouw van de Nazi-staat

- 8. de oorlogseconomie bood werkgelegenheid; einde aan Verdrag van Versailles: opbouw leger en industrie
- 9. →
- 9.1 verzet tegen nazi's vond weinig steun; verzetsmensen zagen dit niet in: gebrek aan politiek realisme
- 9.2 bron 1: socialistisch verzet voor en tijdens de oorlog. Bron 2: verzet van leger als blijkt dat overwinning onhaalbaar wordt. Bron 3: studentenverzet jaren 30 tegen nazi's en gebrek aan democratie
- 9.3 sociaaldemocraten en communisten beseften niet dat zij geen steun in de samenleving hadden of zouden krijgen
- 9.4 de indoctrinatie van de NSDAP was zeer succesvol, ook onder de intellectuele elite
- 10.

	Weimar	Nazi-Duitsland
Staatsvorm	republiek	republiek
Regeringsvorm	democratie	dictatuur
burgerrechten	Ja iedereen gelijke rechten	Nee, alleen voor 'Arische' Duitsers

- 11. Doen!
- 12. →
- 12.1 De opkomst van de NSDAP is een gevolg van de Vrede van Versailles
- 12.2 Versailles heeft gezorgd voor de vernedering van Duitsland en grote economische problemen; Hitler beloofde aan beide een einde te maken.
- 12.3 Na 1924 en de invoering van het plan Dawes wist de Duitse economie weer te groeien en was er hoop op een betere toekomst; de NSDAP was in de jaren tot 1929 weer een kleine partij.

Opdrachten bij 15.3 Antisemitisme

13. De Neurenberger wetten van 1935 ontnamen de joden in Duitsland het burgerrecht en hadden als doel de joden te motiveren Duitsland te verlaten.
14. Voor: de cartoon wil laten zien dat Duitsland door de Vrede van Versailles ten onder gaat. In 1941 is Duitsland net begonnen met WO II en succesvol.

Opdrachten bij 15.4 De buitenlandse politiek van Nazi-Duitsland

15. Cartoon: president Wilson heeft gezorgd voor de oprichting van de Volkenbond met als doel een blijvende vrede.
- 15.1 Duitsland wordt onterecht de schuld in de schoenen geschoven. De andere landen dragen allemaal schuld: Japan is agressief in de Stille Oceaan; Engeland en Frankrijk zijn agressief als het gaat om hun imperialistische belangen; Italië streed mee om haar grondgebied uit te breiden.
16. →
- 19.1 **Verkeerde nummering!** Kaart van Tsjechoslowakije
- 19.2 Hitler (Duitsland); Mussolini (Italië); Daladier (Frankrijk); Chamberlain (Engeland).
- 19.2 Stalin vertegenwoordigde de SU en had steun kunnen geven aan Eng. en Fr. tegen Duitse agressie die naar het oosten was gericht.
- 19.3 De Engelsen en de Fransen wilden vrede bewaren en vonden het niet heel erg als Duitsland macht uitbreidde naar het oosten.
- 19.3 Als men destijds had ingegrepen, was de kans groot geweest dat Hitler was verslagen. Door hem steeds zijn zin te geven kreeg Hitler meer macht en tijd om zijn leger en luchtmacht op te bouwen, waardoor de WO II kon uitbreken.

Opdrachten bij 15.5 Nazi-Duitslands uiteindelijke ondergang

20. In West-Europa was de Duitse bezetting aanvankelijk minder gewelddadig wat betreft de behandeling van de bevolking dan in Oost-Europa. Het communisme werd als een grotere vijand gezien.
21. bron 3 laat zien dat de NSDAP propaganda voert voor de versterking van het Arische ras door psychiatrische patiënten te laten zien als een te zware belasting; bron 2 gaat over de luchtoorlog tegen Engeland en laat zien dat de Duitsers verwachten dat deze succesvol zal zijn; bron gaat over de aanval van de Geallieerden aan het einde van de oorlog.
22. DOEN!

Hoofdstuk 16 Nederland, 1940-1950

Opdrachten bij 16.1 Aanval en bezetting

1. Een uitspraak/oproep van een Tweede Kamerlid met de bedoeling andere Kamerleden te overtuigen actie te ondernemen; in dit geval om de kabinetsformatie af te wijzen.
- 1.1 motie van afkeuring: Tweede Kamer wijst beleid van een minister/ het kabinet af; dit zorgt meestal tot aftreden van minister of van het hele kabinet.
Fractievoorzitter: voorzitter van de vertegenwoordiger van een politieke partij in het parlement
Kabinet: Ministers en staatssecretarissen (uitvoerende macht)
Tweede Kamer: volksvertegenwoordiging met wetgevende en controlerende macht
Extraparlementair kabinet: kabinet dat geen regeerakkoord heeft gesloten en daardoor ook geen steun (meerderheid) heeft van /in Tweede Kamer

- 1.2 Kabinet is buiten overleg met Staten-Generaal tot stand gekomen (door ingrijpen van koningin Wilhelmina)
- 1.3 Koningin Wilhelmina is onschendbaar en niet ter verantwoording te roepen
- 1.4 Zij moet zich aan de Grondwet houden
2. Kabinet De Geer heeft vertegenwoordigers van alle partijen: kabinet op brede grondslag; voor het eerst sociaal-democraten in de regering.
3. Hij hoopt op steun van de bevolking.

Opgaven bij 16.2 Duitse strategie en de eerste reactie hierop

4. NU erkent de Duitse bezetter en wijst verzet af.
- 4.1

Wel tevreden	Niet tevreden
Erkenning gewijzigde verhoudingen; afwijzen verzet	Geestelijke vrijheid (vrijheid van denken en vrijheid van meningsuiting wijzen de Nazi's af)
Klassentegenstellingen afgewezen (idee NSDAP)	Verdraagzaamheid (idem)
Vakbonden afschaffen (idee NSDAP)	Bezieling jeugd in vaderlandse zin (dit steunt niet per definitie de plannen van de bezetter)
Sterk centraal gezag (idee NSDAP)	

- 4.2 Nederlandsche saamhorigheid; samenwerking op den allerbreedsten grondslag. Hiermee laat de NU zien dat zij verzuilde organisaties afwijst.
5. 2,3 en 8. De NU benadrukt in bron bij 4.2 de trouw aan de Duitse bezetter; in bron bij 4.2 wordt niet gesproken over Nederlands-Indië (toen nog niet bezet door Japan).
- 5.1 Wel gehandhaaft: versterking Nederlandse cultuur; einde Verzuiling; vrijheid van godsdienst en levensovertuiging; organische opbouw = samenwerking zonder klassenstrijd
- 5.2 ec. samenwerking tussen Nederland, koloniën en Duitsland
- 5.3 Programma NSB en NU toont vooral gelijkenissen: sterke staat en corporatisme; NSB gooit trouw aan Oranje en een sterke landsverdediging over boord.

Opgaven bij 16.3 terreur en verzet

6. Totalitair: alles en iedereen is ondergeschikt aan het staatsbelang: geen enkele vrijheid van denken en handelen
- 6.1 Middelen nazificatie: controle, terreur en gelijkschakeling
- 6.2 Controle: censuur
Terreur: gebruik van geweld tegen verzetsmensen die bijvoorbeeld illegale kranten schreven en verspreidden
Gelijkschakeling: alle politieke, sociale en culturele organisaties stonden onder toezicht; bijvoorbeeld de Cultuurkamer etc.
- 7.

Passief geweldloos verzet	Niet meewerken aan maatregelen bv. Lidmaatschap opzeggen van een vakbond onder Duits toezicht; onderduiken
Actief geweldloos verzet	Illegale pers; hulp aan onderduikers
Actief gewelddadig verzet	Overvallen op distributiekantoren; aanslagen

Opgaven bij 16.4 Genocide: Jodenvervolging

8. Registratie: xxx
Isolement: xxx

Concentratie: xxx

Deportatie: xxx

- 8.1 Genocide op Armeniërs in WO 1; genocide in oorlog Ruanda (Hutu's en Tutsi's) 1994; genocide op moslims in Bosnië 1995.
- 8.2 een plek om de zusjes eer te bewijzen; een plek om de genocide te herdenken en herhaling te voorkomen.
- 8.3 Hypothese: Aandacht voor Anne Frank en de Shoah (holocaust) is een reactie op de opkomst van neonazi partijen in Duitsland (die holocaust ontkennen of juist bewonderen).
- 9. →
- 9.1 Joodse Raad probeerde hardere maatregelen te voorkomen.
- 9.2 Joodse Raad maakte het werk van de bezetters makkelijker en bevorderde daardoor de deprotaties.

Opgachten bij 16.5 Bevrijding en wederopbouw

- 10. → Voor belangstellenden: <http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6629/demislukte-politieke-vernieuwing-van-nederland-na-de-tweede-wereldoorlog.html>

- 10.1 Mr. L. Einthoven; prof. De Quay
- 10.2 Beide richten zich op een harmonieuze samenleving gericht tegen Verzuiling en klassenstrijd en voor samenwerking
- 10.3 barmhartigheid , naastenliefde wijzen op christelijke waarden (het evangelie (Nieuwe Testament moest de basis vormen voor de samenleving); verwerping van volk, staat, ras en klasse geestelijke dwang als hoogste goed duiden op liberalisme; verheffing van de arbeid, volkszeggenschap= medezeggenschap in bedrijfsleven duiden op socialisme en een staatsgeleide economie op basis van overleg met werkgevers en werknemers.
- 10.4 Verzuiling: zorgt voor nadruk op antithesgedachte: waarden- en belangentegenstelling tussen confessioneel en niet-confessioneel/ grote verdeeldheid tussen zuilen en te weinig samenwerking tussen de oude partijen
Klassenstrijd: strijd van de arbeidende klasse tegen de bezittende klasse (bv. Stakingen)
- 10.5 NV wil vernieuwing van het politieke bestel, waarbij de scheidslijnen tussen de oude partijen zuilen verdwijnen; de overheid bemoeit zich met economie in overleg met ander betrokken partijen zoals werkgevers en werknemers; strijdt voor een betere internationale rechtsorde;

en

en de

verantwoordelijkheidsbesef van de burgers voor eigen bijdrage aan de samenleving en de eensgezindheid en trouw aan het koningshuis.

- 10.6 personalistisch legt de nadruk op de individuele verantwoordelijkheid van elke burger; dat staat lijnrecht tegenover socialisme dat de verantwoordelijkheid van de staat/ overheid benadrukt voor het welzijn van de burgers. Socialisme met klassenstrijd wordt juist verworpen, evenals het kapitalisme. De overheid speelt dus een belangrijke rol in de samenleving, maar wel met medezeggenschap van de burgers. Personalistisch benadrukt dat ieder individu verantwoordelijk is voor een bijdrage aan de samenleving en wederopbouw. Van ieder worden offers gevraagd!
- 10.7 De PvdA is voortgekomen uit de doorbraakgedachte van de NVB; de PvdA maakte zich los van de klassenstrijdgedachte en stelde zich open voor liberale, katholieke en protestantse leden.
- 11. →
- 11.1 PvdA en CPN
- 11.2 ARP, VVD
- 11.3 De KVP , CHU wist kiezers te behouden; de KVP groeide in de jaren na de oorlog van 30.8 in 1946 tot 31.9% in 1963
- 11.4 Mensen bleven trouw aan hun zuil, zie 11.3
- 11.5 De vernieuwing die de NVB voorstelde was een vernieuwing die door een kleine politieke elite was bedacht, niet door de kiezers zelf, die na de oorlog zo snel mogelijk de oude situatie wilde herstellen.
- 11.6 De twee partijen samen hadden een meerderheid in de Tweede Kamer: 28 en 30 % = iets meer dan 58% van de zetels.

Opdrachten bij 16.6 De moezakelonde

van Nederlands-Indië

- 12. Onafhankelijk worden van kolonies
 - 12.1 Nederland draagt als een voogd verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van de kolonie en de koloniale bevolking: opvoeden tot grotere zelfstandigheid is de leus/propaganda
 - 12.2 Nederland geeft aandacht aan de ontwikkeling van de infrastructuur, volksgezondheid, onderwijs en politiek betrokkenheid
- 13

Extra : Schema verklaring Ethische politiek

Verklaring		
oorzaken	redenen	aanleiding
Modern imperialisme	Nederland wil meer greep krijgen op koloniën	(Nederland zoekt in de concurrentiestrijd om koloniaal bezit een rechtvaardiging voor het behoud en uitbreiding van het bezit in Nederlands-Indië)
Armoede op Java (winst van Nederland was tijdens de 19 ^{de} eeuw (tijd van Cultuurstelsel 1830-1870) enorm groot geweest	Nederland wil de welvaart op Java verbeteren en de 'eereschuld' in zeker opzicht terugbetalen zonder ook daadwerkelijk de winst terug te geven	Artikel 'Eereschuld' van Van Deventer in De Gids

Schema mislukking Ethische politiek

Verklaring		
oorzaken	redenen	aanleiding
Winst bedrijfsleven hoog	Nederlanders wilden voordelen van koloniale bestaaf behouden	
Onderwijs aan Indonesiërs	Nieuwe Indonesische elite wilde meer zelfstandigheid en sommigen zelfs onafhankelijkheid	WO I toont aan dat West-Europese landen niet langer superieur zijn. VS en SU nieuwe grootmachten (tegen koloniale verhoudingen) Opkomst Japan

14. De Nederlanders hebben de Eerste politionele Actie gewonnen ; dat is een feit, maar de Republiek was niet verslagen. De foto laat de overwinning alleen zien vanuit het Nederlandse perspectief.
- 14.1 xxx
- 14.2 Informatie over de feiten. Het optreden betreft de Lombok-expeditie van 1894 waarbij veel burgerslachtoffers vielen. Colijn kreeg voor zijn optreden een militaire onderscheiding.
- 14.3 Let op dat je je onderzoek in de historische context plaatst en niet uitgaat van hedendaagse opvattingen en waarden (ahistorisch)
Weergave Lombok expeditie.

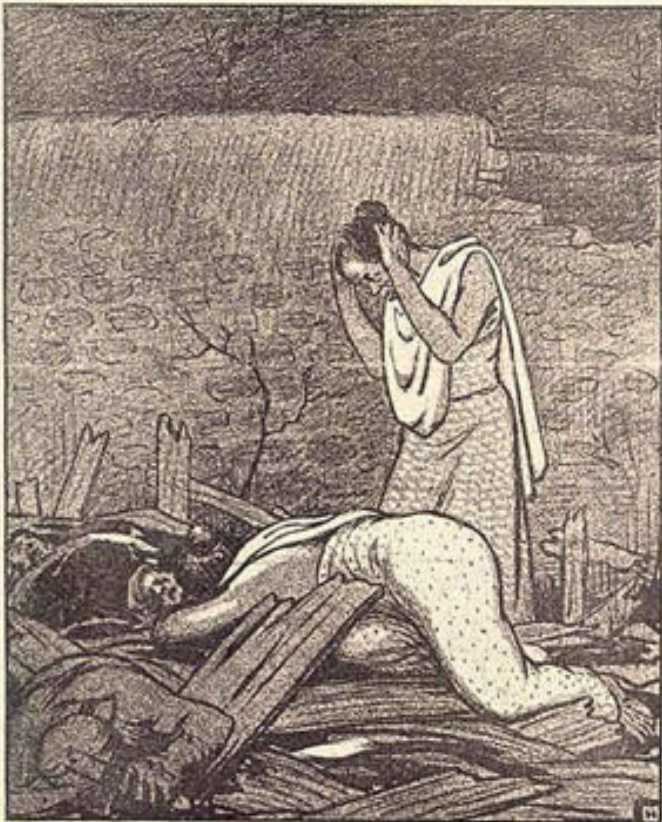

ZONDAGSBLAD

29 OKTOBER 1906

HET VOLK

DE BAL-EXPEDITIE GEËINDIGD.

NEDERLAND HEFT WĒER BESCHAVING GEBRACHT.

Het Modern Imperialisme en het zogenaamde beschavingsoffensief van Nederland kreeg van de socialistische pers kritiek. Zoals je hier kunt zien aan! Onderschrift: *'Nederland heeft weer beschaving gebracht'*

Hoofdstuk 17 Nederland na 1950

Hoofdstuk 17.1 Nederland: van neutraliteit tot gebondenheid

1. NAVO, Benelux en EGKS
2. Internationaal: Amerikaans militair optreden in Vietnamoorlog
Nationaal: massamedia komen op: televisie (televisie-uitzendingen bieden wereldnieuws waaronder elke avond de Vietnamoorlog op het nieuws.
 - 2.1 In Nederland groeit de Vredesbeweging en veel Nederlanders wensen geen kruisraketten in Nederland en willen dat de Nederlandse regering afwijkt van het NAVO-dubbelbesluit.
3. oorlog laat gevaar zien van nationalisme; economische noodzaak om de schade van de oorlog te herstellen (Wederopbouw) en Amerikaanse druk (Marshallhulp in geval van Europese samenwerking)
 - 3.1 EGKS, EEG, Europese Unie
 - 3.2
4. uitbreiding leden met Turkije; uitbreiding of inkrimping Eurolanden; verdere ontwikkeling naar een politieke federatie
5. xxx
 - 5.1 xxx

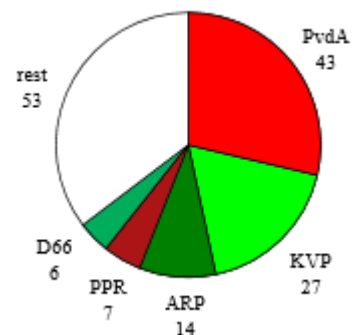
Hoofdstuk 17.2 Nederland gaat via consensus naar een verzorgingsstaat (1950-1960)

6. overeenstemming
 - 6.1 Verzuiling bevordert consensus, omdat de leiders van de zuilen samen moesten werken tijdens de wederopbouw.
 - 6.2 Stichting van de Arbeid
7. De economische wederopbouw en de opbouw van een sociaal stelsel
 - 7.1 Voor herstel en groei van de economie waren offers nodig van de werknemers: lage lonen. In ruil daarvoor breidde de overheid het sociaal zekerheidsstelsel uit, bijvoorbeeld met de AOW. Dit zorgde voor arbeidsrust.
8. zwevende koopkracht → zwarte handel / bron van inflatie
 - 8.1 oude bankbiljetten werden ingenomen; bankrekeningen geblokkeerd; oude geld kon worden omgewisseld in nieuw geld mits men kon aantonen op rechtmatige wijze het geld te hebben verkregen.
 - 8.2 bevolking heeft een tientje om een paar dagen te overbruggen
 - 8.3 tien gulden is niet veel: 'brug der zuchten'
9. nieuwe industrialisatiepolitiek was nodig om nieuwe banen te creëren en het verlies van Nederlands-Indië op te vangen
 - 9.1 Geleide loonpolitiek: lonen mochten niet teveel stijgen, omdat dit de winst zou verminderen en winst was nodig om in de uitbreiding van de bedrijven te investeren.
 - 9.2 In ruil voor arbeidsrust zorgde de overheid voor uitbreiding van de sociale zekerheid.

10. wel: industrie gegroeid tot 1970 en landbouwsector enorm gekrompen; maar dienstensector is de sterkst groeiende en grootste werkgever.

Hoofdstuk 17.3 Welvaart, ontzuiling en polarisatie: Nederland tussen 1960 en 1980

11. veranderingen in de onderbouw: groei economische welvaart → koopkracht; groei bevolking (babyboom); technologische vooruitgang (tv en huishoudelijke apparaten)
- 11.1 invloed op de bovenbouw:
Economische groei → meer koopkracht, vrije tijd, mobiliteit, meer geld voor onderwijs en sociale verzorgingsstaat → dit alles bevordert een kritische houding ten opzichte van gezagsdragers in de politiek, kerk en gezin. In de politiek leidt dit tot ontzuiling en polarisatie; in de kerk tot ontkerkelijking (overheid neemt veel taken van kerk over op sociaal gebied); in het gezin tot een veranderend rollenpatroon/ getrouwde vrouwen hebben meer tijd voor niet-huishoudelijke taken.
 Bevolkingsgroei zorgt voor een grote naoorlogse jonge generatie die veel invloed krijgt in de samenleving; zij heeft de crisis van de jaren 30 en de oorlog niet meegemaakt en wijst de consumptiesamenleving af.
 Technische vooruitgang → vrouwen krijgen hierdoor meer tijd voor niet-huishoudelijke zaken → draagt bij tot vrouwenemancipatie.
- 12 Samenwerking tussen KVP en PvdA in de regeringscoalitie
- 12.1 KVP + VVD
- 12.2 Gevolgen voor de confessionelen: steun voor KVP halveert → CDA
 Gevolgen voor sociaaldemocraten: radicalisering binnen PvdA → samenwerking met andere progressieve partijen zonder confessionelen en liberalen; Keerpunt 72
 Gevolgen voor liberalen: veel stemmen van gematigd progressieven door radicalisering PvdA, wegvallen van confessionele midden.
13. Moord op Caesar (kabinet Cals wordt door eigen KVP vertegenwoordiger ten val gebracht).
- 13.1 aantal stemmen op confessionele partijen daalt na 1967
14. polarisatie = confrontatie tussen partijen
- 14.1 Kabinet den Uyl was coalitie tussen linkse partijen en KVP en ARP. Deze samenwerking mislukte en het kabinet kwam ten val.
- 14.2 progressieve linkse partijen hadden samen geen meerderheid; de confessionelen en de VVD samen ook niet.
- 14.3 spreiding van kennis: meer onderwijsmogelijkheden, ook voor kinderen uit gezinnen met lagere inkomens
 Macht: meer zeggenschap bij de sociale zwakkeren
 En inkomen: nivellering van inkomens
 Den Uyl verkondigde hiermee de visie dat er een einde zou kunnen komen aan de tweedeling in de samenleving tussen rijk en arm.
- 14.4 Zijn plannen matigen/ invloed uitoefenen

- 14.5 Van Agt werd Minister van Justitie in kabinet den Uyl, maar zorgde als Minister van Justitie voor de val van het kabinet Den Uyl en daarna wordt hij premier van een coalitie tussen CDA en VVD.

Opdrachten bij Hoofdstuk 17.4 Nederland na 1980: consensus en nieuwe problemen

15. D'66 gekozen minister-president, gekozen burgemeester, referendum: meer democratisering
- 15.1 D'66 koos niet voor een bepaalde ideologie, maar voor pragmatisme. Verandering van het staatsbestel werd door andere partijen niet gesteund.
- 15.2 D'66 zorgde voor een meerderheid met de PvdA en VVD
- 15.3 samenwerking tussen links en rechts
16. XXX
- 16.1 xxx
17. Jongeren nemen gezag niet meer als vanzelfsprekend aan. Provo's protesteren en demonsteren tegen de burgerlijke mentaliteit. Kritiek op gebrek aan openheid in de politiek; eis voor meer inspraak; verzet tegen consumptiemaatschappij en vervuiling; aandacht voor armoede derde wereld.

- 18.
- 18.1 Aletta Jacobs
- 18.2

Eerste feministische Golf	Tweede feministische golf
Vrouwenkiesrecht Juridische gelijkheid Gelijke onderwijskansen Gelijke kansen op de arbeidsmarkt	recht op anticonceptiepil en vrije abortus; andere rolverdeling in gezin; gelijke beloning voor werk

Eerste feministische golf was gericht op het verkrijgen van rechten. Het verkrijgen van rechten echter garandeerde nog geen gelijke kansen of een gelijke behandeling. Daardoor was de tweede feministische golf nodig.

- 18.3 zouthoutdag= houd de moeders 'zoet' met cadeautjes
- 18.4 foto: Dolle Mina's eisen de anticonceptiepil (eis voor vrouwenrechten)
19. Bronnen horen bij Nederland in de jaren 60
- 19.1 Economische tegenstelling: privébezit- collectief bezit (fietsenplan)
Culturele tegenstelling: gehoorzaamheid aan het gezag – provocaties gezag
Sociaal: onderlaag tegen de onderdrukkende bovenlaag
- 19.2 minder auto's, meer collectieve fietsen.

- 20.

Toen	nu
Kleine bevolking	bevolkingsgroei
Weinig verkeer	Veel verkeer
Geen vervuiling	Veel vervuiling
burgerlijk	Alternatieve cultuur

- het verschijnen van de Sovjet-Unie als perspectief

5.2 katalysator

6.1 GB en NL

6.2

GB: India-Pakistan

NL: Indonesië

7 **Kapitalisme:** particuliere eigendom, winstmaximalisatie, vrije markt

7.1 **Socialisme:** gemeenschapseigendom, productie naar behoefte, planeconomie

Opgaven bij hoofdstuk 20 Nieuwe poging tot wereldordening: Potsdam 1945

1. Xxx

1.1. Xxx

1.2. O.Europa/Balkan; veel etnische minderheden = onduidelijke staatsgrenzen

1.3. Berlijn is enclave binnen Sovjetzone

2. **chauvinisme:** ziekelijke vaderlandsliefde; **isolationisme:** USA willen geen politieke bemoeienis met Europa

2.1. USA willen democratie x vrije markt universeel maken onder USA-leiding

2.2. Stalin: veiligheid

Churchill: British Empire redden

Roosevelt: collectieve veiligheid en internationale vrijhandel onder de hoede van een internationale organisatie van staten

2.3. München-1938: conferentie sluit coalitie F x GB x I x D = tegen USSR ('*Lebensraum im Osten*' impliciet erkend)

2.4. Een vijandige houding t.o.v. de Sovjet-Unie: de interventieoorlog (1918) en passiviteit t.o.v. Nazi-Duitsland met het verdrag van München (1938). Oost-Europese buurlanden kozen de kant van Nazi-Duitsland.

2.5. Positie British Empire veilig stellen: USSR geen doortocht naar ijsvrije Middellandse Zee

2.6. USA is ex-kolonie

2.7. USA wil toegang tot wereldmarkt

2.8. Formeel en materieel. F: Stalin ervaren, Truman en Attlee niet. M: Stalin beseft sterke positie (Rode Leger); USA: angst voor communisme; GB: dekolonisatie

2.9. 1. Japan tot capitulatie dwingen; 2. USSR intimideren

3. →

3.1. Baltische Staten, deel Finland, deel Roemenië, deel Tsjecho-Slowakije, deel Polen, deel Duitsland

3.2. Tsjecho-Slowakije, Polen, Bulgarije, Roemenië, Hongarije, Albanië

3.3. Oostenrijk, Joegoslavië

3.4. veiligheid, denazificatie

4. - in vier bezettingszones; ook Berlijn ;

- 'keten van vriendschappelijke staten' ;

- Duitsland gedenaificeerd;

- Oder en Neisse, de Sovjet-Unie het oostelijk deel van Polen.

5. →

5.1. WHO=gezondheid, FAO=landbouw, voedsel, UNESCO=cultuur, onderwijs, UNICEF=kinderfonds, IMF=economie (monetaire fonds)

5.2. xxx

5.3. 5 permanente leden = grote mogendheden kunnen met vetorecht hun eigen doen en laten buiten schot houden

5.4. Japan, Duitsland

5.5. nederlaag WO2 (haat/wantrouwen, publieke opinie)

Opgaven bij hoofdstuk 21 Het ontstaan van de Koude Oorlog (1945 – 1949)

1. **Koude Oorlog:** de economische, politieke, militaire en psychologische spanningen tussen de VSA (en bondgenoten) en de SU (en bondgenoten), zonder echte (hete!) oorlog
 - 1.1. →
2. Oktoberrevolutie
 - 2.1. Toename van macht en prestige Sovjet-Unie
3. USA x GB in strijd tegen communisme; F x D vormen derde macht naast de USA en tegenover USSR
 - 3.1. leidende rol USA
 - 3.2. Europa naast USA
 - 3.3. Special relationship (o.a. om koloniën te beschermen)
4. →
 - 4.1. Roosevelt: bipolaire wereld positief met USSR naast USA op basis Atlantic Charter
Truman: bipolaire wereld negatief met USSR tegenover USA
 - 4.2. Expansie USSR in Oost-Europa; Duitsland en Japan verslagen
5. →
 - 5.1. Leertekst: Truman-doctrine en financieel-economisch en politiek
 - 5.2. In eerste instantie (impliceert in tweede instantie)
 - 5.3. Na Truman-doctrine Marshall-plan en containment (=eerste en tweede instantie)
6. Bestrijding communisme en ondersteuning USA-economie
 - 6.1. Steun via OEEES op voorwaarde van vrije markt en besteding in USA
 - 6.2. Marshall-hulp bevestigt kapitalisme
 - 6.3. COMECON
 - 6.4. IJzeren gordijn (deling Europa, tegenstelling verscherpt)
 - 6.5. Wil USSR ijzeren gordijn (ja of nee)?
 - 6.6. Joegoslavië
 - 6.7. vijandschap Joegoslavië-USSR (spanningen in communisme)
 - 6.8. xxx
7. Atoombom
 - 7.1. Containment
 - 7.2. NAVO, CENVO (Bagdad-pact), ZOAVO
 - 7.3. Noordelijke IJZEE, Noordzee, Oostzee, Middellandse Zee, Caraïbische Zee
 - 7.4. Turkije
 - 7.5. Pakistan
 - 7.6. GB, Fr
 - 7.7. Spanningen tussen onafhankelijke landen en ex-kolonisator verzwakken bondgenootschap intern
 - 7.8. Rol in 2-de WO
8. →
 - 8.1. Europese integratie (F x D naast USA, tegenover USSR)
 - 8.2. xxx

Opgaven bij hoofdstuk 22 Opbouw van twee politieke systemen

Opgaven bij 22.1 De Duitse kwestie

1. USA: herstel Duitsland (Marshall-plan); USSR: Duitsland straffen (herstelbetalingen)
 - 1.1. USA: D nodig voor economie en tegen communisme USSR: D nodig voor economie en tegen kapitalisme
2. Blokkade van Berlijn maakt einde aan gezamenlijke aanpak overwinnaars van D. Gevolg definitieve deling van Duitsland
 - 2.1. BRD (West-Duitsland) en DDR (Oost-Duitsland)

3. Ulbricht (DDR): voor Sovjet-communisme = integratie met Oostblok. Vereniging van Duitsland om positie van kapitalisme te verzwakken.
Adenauer (BRD): voor westerse economie en politiek. Deling van Duitsland om communisme tegen te houden
4. →
- 4.1 Westen
- 4.2 Niemand is echt gelukkig met de Duitse deling. Het westen heeft het 'lastige deel' "bijt en eet, terwijl Stalin alleen de achterkant heeft en dat schijnt"

Opdrachten bij 22.2 Europa op weg naar integratie

5. F x D vormen derde macht naast de USA en tegenover USSR.
GB 'with Europe, not of Europe' (maar special relationship)
6. Positief: OEEC dwingt tot samenwerking. Negatief: van bovenaf en van buitenaf
- 6.1 →
- 6.2 inwoners van verschillende nationale achtergrond, toch tegenstellingen overbrugd. Een economische markt basis voor wereldheerschappij.
- 6.3

Cartoon 1	Cartoon 2
Samenwerking voor Amerikaans economisch gewin	Samenwerking om Europa van communistische chaos te redden
USSR	USA
USA-leiding (vrijheidsbeeld met dollar en atoombom) Heren in kapitalistenpak	USA-congres als dokter Communisme als kwaadaardige ziekte (gier x gif)

7. basisgrondstoffen voor zware industrie (met name voor bewapening)
8.
 1. supranationaal versus intergouvernementeel
 2. integraal versus sectorieel
 3. maximaal versus minimaal
 Atlantisch (x USA) versus Europees (minus USA)
- 8.1 Xxx

Historisch thema 'De Koude Oorlog' Vraag 2, pag 239

Leer deze pagina heel erg goed! = Voorbeelden met jaartallen en de kenmerkende aspecten.

Opdrachten bij hoofdstuk 23 Consolidatie geopolitieke systeem en détente

1. Oost: communistische wereld; West: kapitalistische wereld; Noord: rijke landen; Zuid: ontwikkelingslanden
- 1.1. West = Eerste Wereld; Oost= Tweede Wereld; Zuid= ontwikkelingslanden; Noord= Eerste + Tweede Wereld.
2. anti-kolonialisme = anti-imperialisme = anti-kapitalisme (dus pro-communisme)
 - 2.1. uitbreiding communisme (politiek) 2. gevaar voor grondstoffen (economisch)
 - 2.2. Derde Wereld speelbal in Koude Oorlog
 - 2.3. Niet-Gebonden Landen

Opdrachten bij 23.1 Hongaarse Opstand, 1956

3. Spanningsgrafiek geeft spanning aan, hoe zal het westen reageren op het binnentrekken van Hongarije door Warschautroepen
- 3.1 Omgekeerd kun je stellen dat ook een piek kan zijn, omdat het westen niet reageert met militaire middelen.
- 4 →
- 4.1 Hongaren zagen zichzelf als een vrij volk, dat door bedreigingen van buitenaf met onderwerpen werd bedreigd. DUS: VS / Westen maak je woorden waar!
- 4.2 De invloedssferen in Europa lagen vast (consolidatie). In de tekst staat '*over de verdeling in invloedssferen in Europa was inmiddels consensus ontstaan*'.
4.3 Xxx
- 5 anti-communistisch. Bv. Bestorming gebouw Felix Meritus en hulp aanbieden aan Hongaarse vluchtelingen.
- 5.1 Radio, als het massamedium van die tijd. Het kwam indringend de huiskamer binnen. De commentator hield ook een emotioneel betoog.
- 5.2 De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog.

Opdrachten bij 23.2 De Berlijnse Muur, 1961

6. Met een Speech: ich bin ein Berliner
7. →
- 7.1 ja, belofte van vrijheid; nee, hij nam geen concrete stappen om die bouw tegen te gaan.
- 7.2 In de bron zegt hij dat voor hem niets te ver gaat om de vrijheid te verdedigen, maar met de bouw van de muur deed hij naast het houden van zijn speech niets. Dit staat lijnrecht tegenover elkaar.
- 8 →
- 8.1 Onaangenaam verrast. De Russen waren de Amerikanen een stap voor in de ruimte. Antwoord was een zeer ambitieus plan. De Amerikanen wilden als eerste op de maan landen. Dit werd het Apollo-project.

Opdrachten bij 23.3 Cubacrisis, 1962

9. 1. republiek
2. autocratie / dictatuur
3. suiker en tabak
4. kleine, rijke elite (= Amerikanen en rijke Cubanen) → diepe kloof → arme Cubanen
9. **Verkeerde nummering!** Democratie
- 9.1 Hij was een bevriend staatshoofd = rechtse dictator. Hij beschermde de Amerikaanse investeringen
10. Onteigenen van het grootgrondbezit en vooral extra angst voor de VS was het nationaliseren van alle Amerikaanse bezittingen.
- 10.1 communisme
- 10.2 weigerde suiker en tabak af te nemen
- 11 Financiële problemen. Vooral de weigering van de VS om het suikeroverschot niet meer op te kopen, zorgde voor ernstige financiële problemen.
- 11.1 SU
- 11.2 Wordt nu nog kouder, aangezien Cuba voor de kust van de VS ligt!
- 12 1 – D; 2 – A; 3 – B; 4 – C

13.1 Bron 3; Bron 1; Bron 2

14 →

14.1 Klein Duimpje

14.2 Nee, want de vogels eten de kruimels op!

14.3 Nee, want er staat "als we de broodkruimeltjes volgen komen we er *misschien* wel uit". Dus zeker zijn ze niet.

14.4 Allerlei conflict(gebieden): Laos, Cuba, maar ook Alabama (burgerrechtenstrijd)

14.5 Cubacrisis.

14.6 Wat meer vertrouwen hebben in elkaar om zo nader tot elkaar te komen.

14.7 VS belooft Cuba niet meer aan te vallen en beloofden de raketten in Turkije, die gericht stonden op de SU, weg te halen en de SU liet de raketten op Cuba weghalen.

15.1 →

15.2 1. = verklaring 2 = wanneer gaat de Cubacrisis beginnen?

15.3 2 = wanneer gaat de Cubacrisis beginnen?

15.4 U2 spionagevliegtuigje laat op de genomen foto's raketbasis zien op Cuba.

15.5 Welke oorzaak heeft kunnen leiden tot de Cubacrisis?

15.6 Oost-west tegenstelling = Koude Oorlog

15.7 Wat zijn de directe en de indirecte gevolgen van de Cubacrisis?

15.8 Wat zijn de *directe* gevolgen = VS belooft Cuba niet meer aan te vallen en beloofden de raketten in Turkije, die gericht stonden op de SU, weg te halen en de SU liet de raketten op Cuba weghalen.

Wat zijn de *indirecte* gevolgen = Hotline en Kernstopverdrag

16 Bron A hoort bij 2; Bron B hoort bij 4; bron C hoort bij 5

Opdrachten bij hoofdstuk 24 Naar het einde van de Koude Oorlog

1. Xxx

1.1. Geen consumptiemaatschappij

Opdrachten bij hoofdstuk 24.1

2. Recessie, schaarste → onrust onderdrukt door (geheime) politie

3. Socialisme met een menselijk gezicht

3.1. Xxx

3.2. Toestemming vanuit Moskou voor democratische hervormingen en vrije pers.

3.3. Xxx

3.4. Xxx

4. Praagse Lente: nationaal communisme, binnen het Warschaupact
Hongaarse Opstand: vrijheid, anticommunisme uit Warschaupact

5. →

5.1. Andere Oost-Europese landen

5.2. Zon = Stalin + hamer en sikkel aan de galgen

5.3. Centraal staat Dubcek

5.4. Negatief, zie de strop om de nek van de Oost-Europese leiders

Opdrachten bij hoofdstuk 24.2

- 6. Balance of Terror kon verstoord raken, zie Cubacrisis
- 6.1. Cubacrisis toonde aan dat de Balance of Terror juist ook kon leiden tot een dreiging van de derde wereldoorlog, waarbij atoomwapens een grote rol zouden gaan spelen.
- 7. Salt I
- 7.1. Xxx
- 7.2. Breznjev en Nixon
- 7.3. Xxx
- 8. Macht van het kwaad
- 8.1. Raketten
- 9. Kruisraketten
- 9.1. Plaatsing
- 10. →
- 10.1. Zie werking neutronenbron
- 10.2. Angst voor atoomoorlog
- 10.3. De toon
- 10.4. Ten tijde van Reagan
- 10.5. Pacifisme en kritiek op VS
- 10.6. Pacifisme
- 10.7. Kruis op de raket op het hoofd. Men wil geen kruisraketten, omdat dat eventueel een oorlog in Europa dichterbij brengt!
- 10.8. Hollanditis

Oprachten bij hoofdstuk 24.3

- 11. →
- 11.1. Oorlog in Afghanistan
- 11.2. Perestroika en glasnost. De Oost-Europese landen moesten op eigen benen gaan staan. De nadruk kwam te liggen op de interne hervormingen
- 11.3. Het uiteenvallen van de SU
- 12. →
- 12.1. Xxx
- 12.2. De twee kleintjes met de slaapmutsjes zijn de beide Duitslanden, een tweeling, die elk in een ander 'gezin' worden opgevoed. Het Oost-Duitse ventje wordt opgevoed door Stalin (SU) en het West-Duitse ventje door E,F, en VS. Negatief over de Duitse deling.
- 13. →
- 13.1. Speech van Kennedy en val van de muur
- 13.2. Bulldozer en tekst
- 13.3. Xxx
- 13.4. Xxx
- 13.5.

Afrondend

14. Xxx **Vergeet deze opdracht niet!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!**

15. xxx

Overzicht op hoofdlijnen:

Vorst: 1946- 1961: opbouw geopolitiek systeem en bewapening

Dooi: 1961- 1979: handhaving geopol. Systeem, wapenbeheersing, interne spanningen **Einde:** 1979-1991: herstel USA, crisis USSR

Conclusie . Na 1960 is het gedaan met het unipolaire leiderschap in de communistische wereld. Moskou en Peking leiden rivaliserende communistische blokken.

Voor een aantal Oost-Europese communistische partijen schept dit kansen om zich aan de invloed van Moskou te onttrekken. Albanië kiest partij voor MaoZedong, terwijl Roemenië onder Ceaucescu een eigen koers uitstippelt.

In West-Europa ontwikkelt zich het eurocommunisme. Dit slaat op het streven van een aantal communistische partijen in kapitalistisch Europa om een eigen weg naar het socialisme te ontwikkelen. Het Sovjetmodel wordt als een product van de Russische geschiedenis beschouwd en niet per se het ideaal voor andere communistische partijen.

De diepe verdeeldheid in de communistische wereld heeft tot de jaren tachtig slechts geringe effecten. Want ook de Verenigde Staten van Amerika krijgen te maken met tegenstellingen in eigen kring. Spanningen tussen de VS en de westerse bondgenoten waren er intussen wel. Dikwijls kwamen die voort uit de verschillende benadering van het vraagstuk van **dekolonisatie**.

Het Atlantic Charter van 1941 had aan duidelijkheid niets te wensen overgelaten. Het bevestigde de antikolonialistische traditie van de VS: de eerste natie die zich had bevrijd van het (Britse nog wel!) koloniale juk.

Schoorvoetend hadden de Europese koloniale mogendheden zich neergelegd bij de nieuwe realiteit. Maar niet van harte. Groot-Brittannië had weliswaar toegestemd in de dekolonisatie van Brits-Indië, maar het Gemenebest (The British Commonwealth) moest duidelijker gaan functioneren als een neokoloniale constructie nu er ook 'niet-blanke lidstaten' werden opgenomen.

Tegelijk maakten de Britten handig gebruik van de omstandigheid, dat de VS niet direct over de gehele aardbol hun militaire en economische macht hadden kunnen vestigen. Noodgedwongen moesten de Amerikanen zich her en der verlaten op Britse hulp. Dat gold met name in het Midden-Oosten, waar zich de strategische oliebronnen van het westen bevinden.

